Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-һээ гарана | № 2 (15625) | 1981 оной январиин 3, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй XXVI съездые угтуулан

ҮГЭДӨӨ ХҮРЭХЭБДИ

Совхозой үнинэй һаалишан Наталья Николаевна Непомнящих һү һааха табан жэлэйнгээ даабарие болзорһоонь урид, байгша оной апрелиин 22-то дүүргэжэ, В. И. Ленинэй түрэһөөр 110 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтаһан юм. Тиигээд жэлэй дүүрэтэр, түсэбһөө үлүү 350 центнер һү һаажа, КПСС-эй XXVI съездые ажалай бэлэгтэйгээр угтаха гэһэн шэнэ зорилго урдаа табяад, хаба шадалаараа ажаллажа ябана. Даажа абаһан 18 үнеэдээ һайнаар эдеэлүүлжэ, доронь хюрөөгэй хуурай хибэдэһэ ходо дэбдижэ байдаг.

Совхозой һаалишад энэ түрүү нүхэрэйнгөө дүршэл шадабарие халан абаха гэжэ оролдоно. Һаалишад И. Н. Батурчина, З. В. Семушева, М. М. Тулбуканова болон бусад һайн дүн туйлажа байнхай. Жэшээлхэдэ, И. Н. Батурчина жэлдээ үнеэн бүриһөө 1880 килограмм һү һааха даабаритай һаа, тэрэнээ 2200 — 2300 килограммда хүргэнэ. Мүн үнинэй һаалишад З. В. Семушева, Л.М. Смолина болон бусад жэлдээ үнеэн бүриһөө 2000 килограммһаа дээшэ һү һаадаг болонхой.

Үнгэрһэн зундаа ехэ хура бороотой байжа, Дээдэ-Ангар, Кашерэ мүрэнүүдэй эрьеһээ халижа, сабшалан бэлшээримнай үһанда абташоо һэн. Энэ үедэ малшад эрэлхэг зоригтойгоор хүдэлжэ, үнеэдээ һайнаар бэлшээхэ, хүсэ абхуулха гэжэ эрмэлзээ.

Мүнөө жэлэйнгээ үбэлжэлгые яһала һайн бэлэдхэлтэйгээр угтаабди. Арба гаран мянган центнер үбһэн бэлэдхэгдэжэ, сенаж дарагдаа. Энэ тэжээлнай үбэлдөө баодам хүрэхэ юм. Малай байра яһала дулаалагдаа.

Би хорёод жэлдэ түрэл совхоздоо һаалишанаар ажалланаб. Мүнөө 20 үнеэтэйб. Тэдэнэйнгээ түс бүриһөө жэлдэ 2000 килограмм һү һааха зорилго урдаа табинхайб. Энээнээ бэелүүлхын түлэ түрүү нүхэдэйнгөө дүршэлые халан абажа, арбадахи табан жэлэйнгээ даабарие болзорһоонь урид — октябриин 7-до дүүргээ һэм. Табан жэлэй түсэбһөө гадуур 100 центнер һү һааха уялга абаһанаа дүүргэхэ дүтэлөөб.

Малайнгаа тоо олошоруулжа, һү, мяха гүрэндөө ехээр тушаадаг болохо хэрэгтэмнай БАМ-ай барилгашад аргагүй ехэ туһаламжа хүргэнэ. Байрын гэрнүүдые барина, Уоянһаа манай совхозой түб Куморо һуурин хүрэтэр автомашинын ябаха харгы татаа, 200 үнеэдэй байра, һургуулиин шэнэ байшан богони болзорто барижа үгөө. Тоннелиин 11-дэхи отрядай, барилга-хабсаргалгын 572-дохи поездын хүдэлмэришэд илангаяа ехэ туһаламжа хүргэнэ. 11-дэхи отрядай хүдэлмэришэд үнгэрһэн зундаа бидэндэ 300 центнер үбһэ бэлэдхэхэ аад, тэрэнээ 500 центнертэ хүргөө һэн. БАМ-ай барилгашадтай саашадаашье холбоо барисаагаа бэхижүүлхэ байнабди. Энэ асари ехэ барилгада хабаадалсажа байгаа хүдэлмэришэд хүдөөгэй ажалшад тухай иимэ ехэ анхарал хандуулжа, ходо туһалжа байһаниинь урматай, бидэнэршье тэдэндээ, ухибүүдтэнь һайхан һү ехээр үгэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэеэ зорюулнабди.

Манай совхозой һаалишад «Победа» колхозойхидтой социалис мүрысөөнэй договор баталанхай. Теэд бидэнэр түс колхозой һаалишадтай оройдоол нэгэ удаа уулзаа һэмди. Квартал бүри ябалсажа, ажал хэрэг тухайгаа хөөрэлдэдэг һаа, аша туһатай байха һэн гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, түс колхоздо үнеэн бүриһөө жэлдээ 3000 килограмм һү абадаг һаалишад бии бшуу. Эндэхи түрүү һаалишад Л. И. Бутакова, Л. И. Тунгусова, бусадай дүй дүршэлые халан абаха хүсэлтэйбди. Тэрэшэлэн дутуу дунданuудаа хамтын хүсөөр усадхадаг һаа, амжалтамнай бүри арьбадхагдаха жэшээтэй.

Шэнэ, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэрие бэелүүлэн, шэнэ дабаа дабахабди.

П. КОМОРИЦЫНА,
Хойто-Байгалай районой «Северный» совхозой һаалишан.

○

КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Элхиин авто-заһабарилгын заводой дүрбэдэхи разрядай токарь Иван Яковлевич Скуратов шалгарна. Энэ дүй дүршэл түгэс нүхэрнай арба гаран жэлэй туршада эндэ хүдэлхэ зуураа, урагшаа һанаатай сэдьхэлээрээ, уран, нарин шадабаряараа олоной дунда суурханхай. Хубиингаа табан жэлэй түсэбые дүрбэн жэл табан һара соо сүм бэелүүлжэ, предприяти соогоо түрүү зэргэдэ гараа бэлэй. Ажалдаа шалгархаһаа гадна, Иван Яковлевич нииитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Тэрэ поселково Соведэй депутат, нүхэдэй сүүдэй түрүүлэгшэ юм. Юһэдэхи табан жэлэй туршада эрхим үрэ дүн харуулһанайнгаа түлөө «Ажалай шэн габьяагай түлөө» гэһэн медаляар шагнагдаа һэн.

Эдэ үдэрнүүдтэ И. Я. Скуратов эршэ түгэс хүдэлжэ, халаан бүриингөө даабарине — 160—170 процент хүрэтэр дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. Я. Скуратов ажалдаа.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ТҮРҮҮШЫН ҮДЭРҺӨӨ ЭРШЭТЭЙГЭЭР

Түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг Кировэй нэрэмжэтэ заводой коллектив продукци үйлэдбэрилхэ 1980 онойнгоо түсэбые саг болзортонь һайнаар дүүргэбэ. Урзанданайхитай сасуулан харахада, эндэ уран гоё зурагтай амһарта хоёр дахин олоор гаргагдаа. Заводой 80 хүдэлмэришэн үнгэрһэн жэлэйнгээ даабарие болзорһоонь урид дүүргээ. Н. Н. Автайкина, Т. Г. Красикова, Н. С. Сундукова гэгшэдэй халаанууд (шудхалаа хэдэг участок), Н. С. Багидаевай хүтэлбэрилдэг слесарьнуудай бригада габшагайгаар, үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллажа гараба.

Заводоймнай үнинэй хүдэлмэришэн, бэлэн болоһон амһарта багсалагша М. Е. Китаева габшагай ажалай үльгэр жэшээ харуулан, оронойнгоо коммунистнуудай дээдын хуралдаанай эхилхэ февралиин 23-най үдэр болотор арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын хоёр һарын түсэбые дүүргэхэ уялга абаба.

Т. МОТИЕНКО,
ажалай талаар инженер.

УЯЛГАЯА ШЭНЭЛБЭ

«Бурятсельхозмонтаж» трестын Бэшүүрэй нүүдэл колонын коллектив КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые болзорһоонь урид — декабриин 10-да дүүргэһэн тухайгаа элидхэһэн юм. Тэдэнээ 440 мянган түхэригэй орондо 445,8 мянган түхэригэй хабсаргалгын хүдэлмэри хэһэн байна.

Арбадахи табан жэлэй туршада колонныи коллектив витаминтай гурил гаргадаг хоёр агрегат, «ОПК-3» түхэлэй пресс-брикетик, үнеэдэй 3 шэнэ байра, тэжээл бэйлүүлдаг 2 цех ашаглалгада тушааһан байна. Эндэ Михаил Истифановач Афанасьев, Артем Харитонович Акатов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг хабсаргагшадай, Владимир Иванович Артеменкын даадаг электро-хабсаргагшадай бригаданuудай гэшүүд эрхим һайнаар хүдэлжэ гараа.

Мүнөө ПМК-гай коллектив урид абаһан социалис уялгаяа шэнэлжэ, 1981 оной түрүүшын хоёр һарын түсэбые партиин XXVI съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр бэелүүлхэ гэһэн зорилго урдаа табиба.

В. БОРИСОВ,
манай штатнабэшэ корр.

БАРИЛГАНУУД

«Жилгражданстрой» трестын барилга-хабсаргалгын 7-дохи управлениин барилгашадай барижа дүүргэһэн Улаан-Үдын тамаралгын бассейнние Гүрэнэй комисси тушаан абаба. Барилгашадай хүдэлмэри «һайн» еэгнэлтэдэ хүртэһэн байна.

Шэнэ жэлэй январиин хадаар тамаралгада дуратайшуул бассейн соо шунгажа эхилхэ юм.

Үнгэрһэн жэлдэ республикымнай нииислэл Улаан-Үдэ хотодо дүн хамта байрын 129 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр ашаглагдажа, ажалшадые баясуулба. Шэнэ жэлэй урдахана олон квартиратай 15 гэр, хамтын 3 байра ашаглалгада үгтөө.

Манай корр.

ТАРГАНААР ТУШААГДАНА

Буруунуудые, хашарагуудые түргэн зуура түлжүүлжэ, шахан таргалуулжа, гүрэндэ худалдахада, угаа олзотой гэжэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой (Түнхэн) хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, ухаршад мэдэхэ болонхой. Тиимэһээ залуу мал түлжүүлхэ, шахан таргалуулха хүдэлмэриин технологи жэлһээ жэлдэ нарижуулан һайжаруулжа, малшадай ажалай түлөөһэ гуримшуулжа байна.

Үнгэрһэн намартаа хоёр һарын туршада 200 гаран эрэ буруу, хашарагуудые шахан таргалуулаад, гүрэндэ худалдаа. Тиихэдэ 103 эрэ хашарагуудынь түс бүрэе 400 килограммһаа дээшэ татаһан байна.

Гансахан эдэ хашарагынь 57.763 түхэригтэ хүрөө. Ехэ шэгнүүртэй, тарган тамиртай залуу мал тушааһанайн, түлөө гүрэн энэ ажахыда 50 процент гэхэ гү, али 28.882 түхэриг нэмэлтэ түлбэри үгөө. Тиигэжэ эдэ хашарагуудай түс бүхэниинь 840 түхэригтэ хүрөө бшуу. Энэнь малые шахан таргалуулгада хэгдэһэн гаргашые сүм харюулаад, ажахыда ехэ сэбэр олзо оруулһан байха юм.

Саашадаа хүдэлмэреэ эдэнэр улам һайжаруулха хүсэлтэй. Үнеэд болгогдохо эмэ буруунуудые, хашарагуудые түлжүүлхэ түсхай байра мүнөө түхеэрэгдэнэ. Тэрэ ерэхэ жэлдэ ашаглалгада оруулагдаха юм. Мүн эрэ буруунуудые, хашарагуудые түхэреэн жэлэй туршада һула байлгажа тэжээхэ, шахан таргалуулха талмай үргэдхэгдэнэ.

1981 оной түрүүшын кварталда гүрэндэ тушаахаар 200 буруу, хашараг шахагдажа байнхай. Эдэ малые харууһалдаг ухаршэд тэжээлээ зүбөөр хубаарилан үгэжэ, бүлеэн уһаар ундалуулжа, үбэлэйшье үедэ шэгнүүрыень ехээр нэмээжэ, КПСС-эй XXVI съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр гүрэндэ мяха худалдаха түрүүшын кварталай түсэб дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абаад, һайнаар ажаллана.

И. ФЕДОРОВ.

ХОЁРДОХИ ЭЭЛЖЭЭН АШАГЛАГДАБА

КПСС-эй ЦК-гай проект дотор манай ороной нэгэдхэмэл энергетическэ системые саашадань хүгжөөхэ, арадай ажахые электрын эльшэ хүсөөр хангалгые найдамтай болгохо талаар хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхээр хараалагдана. Энэ хэрэгтэ Байгалай электросетиин коллектившье өөрынгөө хубитые оруулалсаха юм. Арбан нэгэдэхи табан жэл соо Шергино, Большая-Речка тосхонуудта шэнэ подстанцинууд баригдаха. Ранжурово, Байгал-Худараһаа Сэлэнгын ЦКК хүрэтэр 110 киловольтын электролини татагдахаар хараалагдана.

Арбадахи табан жэл түгэсэжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын алхам хэгдэбэ. Байгалай электросетиин хүдэлмэрилэгшэд хэгдэһэн ажалайнгаа дүнгүүдые согсолжо, урдахи зорилгонуудаа хараалжа байнхай. Үнгэрэгшэ табан жэл соо эндэ нилээд ехэ юумэн хэгдээ. Жэшээнь, дүрбэн жэлэй урда тээ Кабанскын подстанциин нэгэдэхи ээлжээн ашаглалгада үгтөө һэн. Тэрэниие 56-дахи нүүдэл колонно бариһан байгаа.

Һаяхан, үнгэрэгшэ жэлэй декабрьда түс подстанциин хоёрдохи ээлжээн ашаглалгада үгтэбэ. Гүрэнэй комисси тэрэниие һайн сэгнэлтэтэйгээр тушаан абаа. Энэ барилгые Байгалай электросетиин хүдэлмэришэд өөһэдынгөө хүсөөр бодхооһон байна. Эндэ эрхим хүдэлмэришэн В. Н. Власовай ударидадаг бригада оролдосотой ажалаараа шалгараа. Мүн үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулан хүдэлһэн бригадир Г. К. Карагаев, электромонтернууд С. Н. Белоусов, В. В. Бурдинский, А. Н. Бурлаков гэгшэдые нэрлэлтэй.

С. БОГУСЛАВСКИЙ.

БАМ ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ АЯНШАЛГА

Шэнэ жэл БАМ-ай һуурин тосхонууд болон хото городуудаар аяншалгаяа Комсомольск-на-Амуре хотодо эхилээд, Байгалай эрьенүүдтэ түгэсхөө юм. Энэ замдань тэрэниие хуушан жэл үдэшөө. Агуу ехэ барилгын ажал хэрэгүүд тухай урма зоригтойгоор Шэнэ жэлдээ хөөрэжэ үгэбэ ааб даа. Эндэ, үнэхөөрөөшье, асари ехэ хэрэгүүд бүтээгдэнэ. БАМ-ай Зүүн участогай хэдэн арбаад барилга ашаглалгада оруулагдахаар бэлдэгдэнэ, Нерюнгриин нүүрһэнэй комплексын хүсэ шадал ургана, Байгалай шэлын хажууда олон километр тоннель түнхигдэнэ.

Ехэ туйлалтануудай эстафетые Шэнэ жэл халан абаба. Тэрэ арбан нэгэдэхи табан жэлые эхилбэ. Энэ табан жэлэй зорилгонууд ороноо хүгжөөхэ Гол шэглэлнүүдээр хараалагданхай. Энэ табан жэлдэ Байгал-Амарай бүхы замаар поезднууд ябадаг болохо, шэнэ хото городууд галнуудаа яаруулха, хэдэн арбаад предприяти ашаглалгада оруулагдаха. Үнгэрэн ошоһон жэлэй һүүлшын үдэрнүүдэй ажал хэрэгүүд тухай, түмэр замай барилгашадай ажабайдал ба түсэбүүд тухай ТАСС-ай корреспондентнүүд иигэжэ хөөрэнэ:

ПАВКА КОРЧАГИН ТЫНДЭДЭ АЖАҺУУНА

Тындэдэ мянгадахи үхибүүнэй түрэхые байгша оной эхинһээ хүлеэдэг байгаашье һаань, энэ үхибүүнэй гарахада, ехэ һонин ушар болоо. Павка Корчагин мянгадахи үхибүүн байшаба бшуу. Алексей болон Валентина Корчагинтан хүбүүндээ зорюута Павел гэжэ нэрэ үгөө юм.

Александр Валя хоёр комсомолой путевкоор түрүүшын барилгашадай тоодо орожо, агуу ехэ барилгада ерэһэн байгаа. Эндэ тэдэ бэе бэедээ дурлажа, гэр бүлэ болоо һэн. Харин басаганайнгаа түрэхэдэ, Тындын шэнэ гэрнүүдэй нэгэндэ болбосон түхэлтэй байратай болоо.

Үбгэ һамган Корчагинтан ондо ондоо мэргэжэлтэйнүүд — үбгэниинь барилгашан, һамганиинь хүнүүдые аргалдаг. Хүшэр хүндэ хорёод онуудта Киев шадар суута түмэр харгы бариһан хүнүүдэй хэрэгые үргэлжэлүүлэгшэдбди гэжэ тэдэ өөһэдыгөө тоолодог. Тиимэһээ хүбүүнэй түрөө һаа, Павка гээд нэрлэхэбди гэжэ эртээнһээ хэлсээтэй һэн.

Энэ бүлэ Шэнэ жэлэй һайндэртэ үнинэй бэлдэнхэй һэн. Барилгашадшье Тындын бүхы багашуулда ехэ бэлэг бэлдээ — эндэ Шэнэ жэлдэ үхибүүдэй комбинат ашаглалгада оруулагдаа юм.

Түс хотодо Пионернүүдэй ордон, хүгжэмэй һургуулинууд, спортын залнууд баригдаха. Тындын эдир эрхэтэдтэ хэрэгтэй бүхы юумэ архитекторнууд хараалаанхай.

Тындэ,
Амарай область.

ТҮМЭР ЗАМААР ПОЕЗДНУУД ЯБАНА

Түмэр замай эгээл һаяын хото — Северобайкальскда түмэр замай отделени эмхидхэгдэбэ. Ленаһаа Витим хүрэтэр 800 гаран километртэ тэрэнэй мэдэлэй түмэр зам оршоно.

— БАМ гансал баригдана бэшэ, харин ажаллажа эхилээ, — гээд отделениин начальник П. Рыбалкин хэлэнэ. — Мүнөө жэл поезднууд миллион тонно ашаа зөөгөө. Составуудай рейснүүдые нарин һайнаар эмхидхэһэнһээ ашаа зөөлгын хэмжээн дүлдыдаха байна. Абакан — Тайшет гэһэн лини дээрэ хүдэлхэ үедөө манай коллективэй гэшүүдэй олоһон дүй дүршэлынь энэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхэ арга олгоно.

Северобайкальск,
БАМ-ай Баруун участок.

РАДИОРЕЛЕЙНЭ ЛИНИ

БАМ-ай Зүүн участогай олохон һуурин тосхонуудай хүн зон Шэнэ жэлэй үдэрнүүдтэ Түбэй телевидениин һайндэрэй программые хаража баярлаба. Комсомольск-Березово гэдэг радиорелейнэ лини ашаглалгада үгтөө.

Түс линиие болзорһоо урид ашаглалгада оруулхадань, авиаторнууд Хабаровскын **хэлхээ холбоошодто** туһалһан байна. Транспортын бусад зүйлнүүдэй хүрэжэ шадахагүй газарта вертолётчигууд мачтанууд болон шухала хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдые абаашадаг байгаа.

Тайга соохи Камен гэжэ тосхоной барилгашадай нүүдэл вагончигуудта телевизорнуудай галнууд нособо. Энэ хадаа 1500-һаа үлүү километр утатай Тындэ — Усть-Кут гэжэ радиорелейнэ линиин хүрэһэн БАМ-ай Шэтын участогай түрүүшын тосхон болоно. Хэлхээ холбоошод Усть-Нюкжиһээ Забайкалиин нүүр хүрэтэр 300 километр лини барижа дүүргэбэ. Тэрэнэй ашаглалгада оруулагдахада, түмэр замай Шэтын участогай эгээл холын районуудта ажаһуудаг барилгашад болон сагай уларил шэнжэлэгшэд орошод, ангуушад һайндэрэй дамжуулгануудые хараха аргатай болоо.

Чара (Шэтын область).

БАМ-ай ХОЁРДОХИ ГАЛЕРЕЙ

Ленинградай уран зураашан Андрей Яковлевай бүтээлнүүдэй выставкэ түмэр замай Баруун участогай тоннелиин проходчигуудай ажаһуудаг Северомуйскда шэнэ жэлэй урда тээ нээгдэбэ.

РСФСР-эй Гүрэнэй шангай лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн уран зураашан барилгашадай дунда удаан саг соо хүдэлһэн байгаа. Эндэ зурагуудайнгаа сюжедүүдые имагтал тэрэ бэдэрээ бэшэ, мүн Северомуйскын улаан булангуудые, соёлой байшангуудые, үйлсэнүүдые шэмэглэн гоёолгодо туһалдаг байгаа.

Андрей Яковлевай бүтээлнүүд, Ленинградай бусадшье уран зураашадай зурагууд хадаа Нева мүрэн дээрэхи хотын зохёохы хүдэлмэрилэгшэдэй БАМ-ай барилгашадта бариулһан бэлэгынь болоно. Иигэжэ уран зурагай арадай шэнэ хоёрдохи галерейн һуури табигдаа юм. БАМ-ай түрүүшын «третьяковко» Северобайкальскда амжалтатайгаар хүдэлнэ.

Северомуйск,
Буряадай АССР

(ТАСС).

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР Н. В. НИКОЛЬСКИДО БУРЯАДАЙ АССР-эй ХҮДӨӨ АЖАХЫН ГАБЬЯАТА МЕХАНИЗАТОР ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Хүдөө ажахын талаар габьяатай байһанайнь түлөө арадай депутадуудай Баунтын районно Соведэй гүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин начальник **Никольский** Николай Владимировичта **Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын габьяата механизатор** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 29.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР Т. А. РУДИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Уран зурагай искусствын талаар олон жэлдэ аша үрэ ехэтэйгээр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 70 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй арадай уран зураашa **Рудь** Тимофей Аврамовичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 29.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР С. М. ХАБАЛОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Партийна болон совет органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо **Хабалов** Сергей Михайловичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 29.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР С. И. БОРТНИКОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Партийна болон совет органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, КПСС-эй Железнодорожно райкомой пропаганда болон агитациин таһагые даагша **Бортников** Степан Ивановичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 29.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР Л. А. МАКСИМОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Хүдөө ажахын органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, «Байгал» гэжэ һуралсалай-туршалтын ажахын директор **Максимов** Логей Андрияновичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 30.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР П. В. ПОТАПОВТА БУРЯАДАЙ АССР-эй СОЁЛОЙ ГАБЬЯАТА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Уран һайханай творчествые хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Улаан-Үдын шэлэй заводой соёлой байшангай духовой оркестрые хүтэлбэрилэгшэ **Потапов** Павел Васильевичта **Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 30.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР И. Ф. ВОРОБЬЕВТО БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ЗООТЕХНИК ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Хүдөө ажахын талаар габьяатай байһанайнь түлөө, ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин Буряадай комплексно эрдэм-шэнжэлгын таһагые даагша **Воробьев** Иннокентий Филаретовичтэ **Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 30.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ
НҮХЭР К. Б. ШУЛУНОВАДА БУРЯАДАЙ АССР-эй СОЁЛОЙ ГАБЬЯАТА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Соёлой талаар габьяатай байһанайнь түлөө Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ Республиканска уран зурагай музейн хүдэлмэрилэгшэ **Шулунова** Клара Будеевнада **Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Д. ГОНЧИКОВ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1980 оной декабриин 30.

ПАРТИИН ХАРАА ТҮСЭБ — БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

КПСС-эй ЦК-гай проект зүбшэн хэлсэнэбди

ХОЛЫН АЖАХЫДА ТУҺАЛАМЖА ХЭРЭГТЭЙ

Түбхын түрүүн өөһэдынгөө ажахы тухай хэдэн үгэ хэлэхэ ушартай. Манай совхоз Захаамин нютагай эгээл саада захын, хангил үндэр Хамар-Дабаанай хада уулын хаяа хадхажа оршодог ажахы юм.

Эндэхи газарай хүрьһэн мүртэй дулаасангүй, гүйхэнөөр гэдэдэг дээрэһээ тарян, хартаабха, овощ гэхэ мэтэ хүсэд ургажа эдеэшэдэггүй. Сабшалан, бэлшээримнайшье ехэнхидээ ехэ хада уулын хабшал, жалга соогуур, эгсэ үндэр үбэр майлануудта, ой тайгын жаахан соорхойнууд соогуур лэ байдаг гээшэ.

Нютагайнгаа байгаалиин эрхэ байдалай иимэ дээрэһээнь совхознай анханһаа хойшо хада уула, ой тайга газарта ядамаргүй бэлшээд ябадаг һарлаг, хайнаг үхэрнүүдые, бага зэргэ адуу мори үсхэбэрилдэг гол шэглэлтэй болонхой. Удаань һүүлэй арбаад-хорёод жэлдэ үхэрэй тарган мяха бүри ехээр абадаг болохоор мэргэжэжэ, малайнгаа үүлтэрые һайжаруулан, мяхалиг сула хальмаг үүлтэрэй үхэрнүүдые үсхэбэрилдэг болоо.

Мүнөө ажахын гүүртэ, фермэнүүдтэ хамта 5483 үхэр, тэрэ тоодо 1744 үнеэд харууһалагдана. Тэрэшэлэн 1300 шахуу адуу моритойбди.

Мяханай гүүртэнүүдтэ туганнуудай ямар гуримаар абтадаг, түлжүүлэгдэдэгынь мэдээжэ ааб даа. Бидэшье хэдэн жэлэй саана нарай тугалнуудые үдэр һүнигүй эхэтэйнь суг байлгадаг һэмди. Тиихэдээ үнеэднай түхэрэн жэл соо һубайруулагдан түрүүлэгдэдэг, диилэнхидээ хабартаа-зундаа тугалнууд абтадаг байгаа. Теэд энэмнай мяха ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ зарим тэды һаад ушаруулдаг болоо һэн. Жэшээлхэдэ, нэгдэхеэр, хабартаа, зундаа гараһан тугал үбэлжөөндэ оротороо, томо боложо үрдидэггүй, үшөө эхэеэ хүхэһөөр ябадаг байгаа. Хоёрдохёор, тэдэнь ходо үнеэд соо ябахадаа, эхэнүүдээ ёһоор эдеэлүүлдэггүй, өөһэдөөшье өөдтэй бэлшэдэггүй бэлэй. Тиигэжэ эсэстээ үнеэд саг соогоо хүсэ шадал абадаггүй, таргалдаггүй, хаһа болзортоо ороондошье ородоггүй байгаа бшуу.

Энээниие бүхы талаһаань хаража, бодомжолжо үзөөд, үнеэдээ гол түлэб декабрь һараһаа эхилээд, апрель һара гаратар түрүүлдэг болообди. Саашань нарай тугалнуудые эхэнүүдтэйнь ходо сугтань байлгахаяа болижо, үдэртөө хоёр дахин табижа хүхүүлээд, бэшэ тээнь ами амяарнь эдеэлүүлдэг, адуулдаг болообди. Тусхайлбал, мяханай гүүртэ бүхэндэ үбэлдөө үнеэдые түрүүлхэ, тугалыень амяарлан байлгаха дулаан, түлигдэдэг хашаа түхеэрээбди. Мүн зундаа, нажартаа тугалнуудые эхэһээнь амяарлан бэлшээхэ тээлнигүүд баһал гүүртэнүүдтэ баригдаа.

Тугал абаха, түлжүүлхэ шэнэ гуримда ороһоноймнай аша үрэ уданшьегүй харагдажа эхилээ һэн. Хэрбээ урдань зуун үнеэн бүриһөө ехэдээл һаа, 55—60 тугал абадаг байбал, мүнөө зуун үнеэн бүхэнһөө 80 тугал алгадгүй абанабди. Түрүү малшаднай: Валентина Жугдурова, Галина Жамбалова, Ринчин Дашапилов, Екатерина Шагдурова, Дулмажап Садаева гэгшэд зарим жэлдэ зуун үнеэн бүриһөө 87—90 хүрэтэр тугал абажа түлжүүлнэ. Гансал һүүлэй хоёр жэлдэ ехэ ган гасуур боложо, хүшэр бэрхэтэй үбэлжэлгэ тохёолдоод, түл урдынхиһаа зарим тэды үсөөн абтаа.

Үнеэдые үбэл түрүүлдэг, нарай тугалнуудые эхэһээнь амяараа байлгадаг болохоодо, алишье талаараа һайн гэжэ элирээ. Хэрбээ урдань 7—8 һаратайдаа тугал бүхэн арай гэжэ 125—130 килограмм болодог һаань, мүнөө олонхи малшаднай тугал бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 500—600 граммаар нэмээжэ, 140—160 килограмм татаха болгоод, эхэһээнь һалгаана.

Манайда зун-намарай бэлшээриин үедэ бүхы малай шэгнүүрые ехээр нэмээхэ, таргалуулха гээшэ тон шухала зорилго болоно. Юуб гэхэдэ, совхоздо үхэрнүүдые үбэлдөө олоор хаагаад, үбһэ тэжээл ехээр эдюулжэ шахаха арга боломжо үгы шахуу. Талха тарян, силосэй ургамалнууд урганагүй ха юм. Эгээл һайн жэлдэ үнеэн бүхэндэ миил табан центнер, жэжэ буруу, хашараг бүхэндэ гурбан центнер үбһэн бэлэдхэгдэнэ бшуу. Тиимэһээ бидэ зунай бэлшээриин үедэл малаа һайнаар таргалуулжа, мяхажуулжа, гүрэндэ тушаахые оролдонобди.

Жэл бүри холын бэлшээридэ үхэрнүүдые абаашажа адуулаад, шэгнүүрыень ехээр нэмээжэ бусадаг шадамар бэрхэ малшад ажахыдамнай олон. Жэшээнь, үнгэрһэн зунай бэлшээриин үедэ юһэн гүүртэмнай үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 1000 граммһаа дээшэ нэмээгээ. Үнинэй малшан Борис Лубсанович Гомбоев Валентина Садаевна нүхэртэеэ харууһалдаг 143 хашарагуудайнгаа тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэдэ дунда зэргээр 1200 граммаар дээшэлүүлээ һэн. Тэрэшэлэн малшад Ш. Ч. Шойдоров, С. Ц. Базарова, О. Д. Аюшеева болон бусадай даадаг гүүртэнүүдтэ баһал эрхим үрэ дүн туйлагдаа.

Байгша оной зун холын бэлшээридэ хамта 2400 гаран үхэр абаашагдажа адуулагдаад, тэдэнэй тус бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ дунда зэргээр 880 граммаар нэмээгдэһэн байна.

Тиигэжэ бидэ жэл бүри 950—1000 үхэр зунай бэлшээриин һүүлдэ шахангүйгөөр сэхэ мяханда тушаадагбди. Энээнэй ашаар абтаһан мяханай өөрынь үнэ сэн хямда боложо үгэдэг.

Эндэмнай тарянай, силосэй ургамалнуудай ургажа эдеэшэдэггүй дээрэһээнь хэдэн зуун километр газарһаа асарһан талха тарягаа гол түлэб тугалнуудтаа эдюулнэбди. Харин үнеэд, буруу, хашарагууд үбэлдөө үбһэ, зелёнко бага зэргэ эдеэд лэ, имагтал бэлшэжэ гарана ха юм.

Хэды тиимэ байбашье, тугал, буруу түлжүүлхэ технологиие хубилган, малай бэлшээриие зүбөөр эмхидхэһэнэй ашаар совхоз үхэрэй мяха гүрэндэ худалдалгые яһала ехэ болгожо шадаа. Тусхайлбал, наймадахи табан жэлдэ 14,9 мянган центнер мяха гүрэндэ тушааһан һаа, юһэдэхи табан жэлдэ тэрэниие—20,8 мянган центнертэ хүргөөд, арбадахи табан жэлдэ —23 мянга шахуу центнер мяха Эхэ орондоо үгөөбди.

Ажахын гол үйлэдбэридэ зарим тэды үрэ дүнгүүдэй туйлагдабашье, энээгээр һанаагаа амарха үндэһэн мандаа огто үгы.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа партиин XXVI съезд дээрэ хэлсэгдэхэ КПСС-эй ЦК-гай проект дотор илангаяа мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ талаар тон харюусалгатай зорилгонууд табигдана гээшэ. «Тугалнуудые, буруу, хашарагуудые түргэн зуура түлжүүлһэнэй, шахалгын болзорые хорооһоной ашаар үхэрэй мяха үйлэдбэрилгые ехэ болгохо ...», —гэжэ тус проект соо заагдана.

Энэ асуудал манай ажахыда сэхэ хабаатай байна. Нэгэшье үнеэ, гунжа һубайруулаңгүй, тус бүриһөөнь тугал абаад, тэдэнээ шадаал һаа, богони болзорто томо болгоод, таргалуулаад, мяханда тушаадаг болохо гээшэ гол зорилгомнай болоно. Жэшээнь, урдандаа үхэрнүүдээ гурба-дүрбэтэйдэнь арай гэжэ тус бүриинь 300—350 килограмм шэгнүүртэй болгожо мяханда тушаадаг һэмди. Мүнөө хальмаг үхэрнүүдэйнгээ хашарагуудые хоёртойдонь тэды шэнээндэ хүргэнэбди. Саашадаа ядахын сагта 17—18 һаратайдань гурба хахад—дүрбэн центнерһээ бага бэшэ шэгнүүртэйгээр мяханай комбинадта ябуулдаг болохо зэргэтэйбди.

Тиигэхын тула малда шэмэтэй һайн тэжээл ехэ хэрэгтэй ааб даа. Теэд манай совхозой сабшалан хуу хада уулын забһараар, ташалангаар, ой соогуур бага багахан газарнуудта (5-һаа 30 гектар хүрэтэр) байдаг юм. Заримдаа унуули модоной, түгсэгүүдэй хоорондуур ухашалжа, тэбэри-тэбэреэр үбһэ суглуулха баатай болодогбди. Арга хүргыень оложо, ой модо сэбэрлэжэ, һүүлэй жэлнүүдтэ 500 шахуу гектар тарянай газартай болоод, тэндээ зелёнко таринабди. Энэ жэлдэ түрүүшынхеэ 10 гектарта рапс тариһамнай һайнаар ургаа. Жэл бүри шэнэ газар ашаглажа, муу ургасатай сабшалангаа үндэһөөрнь һайжаруулжа, олон жэлэй ногоо таринабди. Тиимэ газарһаа гектарай 20—25 центнер үбһэн абтана. Байгша ондо тэндэһээ 150 центнер олон жэлэй ногооной үрэһэ сохижо абаабди.

Иигээд ерэхэдээ, ой модо, бургааһа сэбэрлэхэ, шэнэ газар ашаглаха гээшэ манда шиидхэхы удха шанартай. «Бурводстрой» трестын ПМК-гай хоёр трактор манда зундаа хүдэлдэг юм. Тэдэ юун ехэ ажал хэжэ хорооходоб даа. Бүхыдөө 50 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхэ байһан аад, оройдоол хахадыень бүтээгээ. «Бурводстройн» манай эндэхи ПМК-е үшөө хүсэ ехэтэй болгохо, ой модо сэбэрлэхэ томо тракторнуудаар, бусад шухала техникээр гүйсэд хангаха саг ерээ. Юуб гэхэдэ, манда гансахан Тудхалта гэжэ холо газарта болдог солдог, боролжо бургааһа сэбэрлэжэ, намагыень хатаажа ашаглабал, хэдэн зуун гектар һайн сабшалан, бэлшээритэй болохо арга бии. Энээнһээ гадна, Далахай, Утаатадашье ой модо сэбэрлэжэ, хүрьһыень элдүүрилээд, үһалдаг болоод, зелёнко, рапс гэхэ мэтые һайнаар ургуулха газарнууд яһала бии. Ондоогоор хэлэбэл, газараа һайжаруулаагүй һаа, ургасыень эрид дээшэлүүлээгүй һаа, холо ошохогүйбди.

Малаймнай гүүртэнүүд хоорондоо холо, аяар 42 ондоо газарта байдаг юм. Тэндэ ошохо харгынь муу, заримандань автомашинаашье хүрэжэ ошодоггүй. Тиимэһээ тиишэ таряа талха, эдеэ хоол абаашахада, МТЗ түхэлэй трактор лэ хэрэгтэй болодог. Теэд тэдэмнай үсөөдэнэ. Манда тиимэ тракторнуудые, үһалууриин бүлүүр станцинуудые олоор үгэжэ туһалаа һаань, ехэ һайн бэлэй.

Холын олонхи гүүртэнүүдтэ мүнөө хүрэтэр зайн галай гэрэл оруулагдаагүй. Тиимэ газарта залуушуул ошожо хүдэлхэ балайшье дуратай байдаггүй. Тэдэ гүүртэнүүдые зайн галтай болгохо гээшэ тон шухала асуудал болонхой.

Би байһан сабшалан, тарянай газарай ургаса дээшэлүүлхэдэмнай, минеральна үтэгжүүлгэ ехэ хэрэгтэй. Мүнөө жэлдээ оройдоол 100 тонно тиимэ үтэгжүүлгэ манда үгтэнэ. Газартаа шэбхэ яһала гаргадагбди. Гэбэшье ехэнхи шэнэ шэбхэеэ хохир болгоогүйдэмнай аргагүй бшуу. Малда дэбдихэ ондоо юумэн эндэмнай үгы ха юм.

Үйлэдбэриин, соёл гэгээрэлэй ажаһуудалай барилга хэхэ, тосхон һууринуудые болбосон түхэлтэй болгохо гээшэ манда ехэхэн удха шанартай. Мүнөө соёлой байшан барижа байнабди. Гүрэнэй туһаламжаар спортзалтай һургуули баригданхай. Малай байра, малшадай гэрнүүд олон, шэнээр бодхоогдоо. Тиигэбэшье һургуулиин дэргэдэ малшадай үхибүүдэй байха интернат бариха аад, хүшэ хүрэнэгүйбди. Барилгашадшье үгы, барилгын хэрэгсэлнүүдшье дуталдана.

Эдэ бүгэдэһөө уламжалан юу хэлэхэб гэхэдэ, таһархай холо газарта байдаг, экономическа талаараа һулашаг гү, али гээгдэнги ажахынуудта туһалха тушаа онсо анхарал хандуулха гэжэ гол шэглэлнүүдэй проектын 5-дахи бүлэг соо нэмэлтэ оруулан, бэшээ һаа, зохисотой гэжэ һанагдана.

Нилээд бэрхэтэй эрхэ байдалда хүдэлжэ байбашье, манай совхозой ажалшад, малшад урма зоригтойгоор ажаллан, оронойнгоо хүдөө ажахые саашадань хурданаар хүгжөөхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулжа шадаха байна.

В. ХАРТАЕВ,
Захаамнай районой Далахайн совхозой директор.

«Хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ ба ашаг үрыень дээшэлүүлхэ, продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо ба шанарыень һайжаруулха хэрэгтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие али болохоор интенсификацилха хараа шэглэлээ үргэлжэлүүлхэ».

(КПСС-эй ЦК-гай проектһээ).

Арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар бэелүүлһэн машинистнүүд Улаан-Үдын М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна деподо олон юм. Тэдэнэй нэгэн—2-дохи классай машинист Александр Алексеевич Верещагин. Аяар 25 жэлэй туршада түрэл деподоо машинистээр хүдэлхэ зуураа, энэ нүхэрнай дүй дүршэлөөр баян, мэргэжэл түгэс болоһон алдартай. Ямаршье хүндэ хүшэр даабари үгэхэдэнь, тэрэ саг болзор соонь бэелүүлээд лэ байдаг зантай. Гадна ниитын хүдэлмэридэ Александр Алексеевич эдэбхитэйгээр хабаададаг юм.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлдэ үндэр уялга абаад, тэрэнээ нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ зорилготойгоор, эршэмтэйгээр хүдэлжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. А. Верещагин.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКЭ *һуралсал*

ПРОПАГАНДИСТНАРТА

Ажалай Улаан Тугай орденто Улаан-Үдын авиационно заводой олон мянган хүдэлмэрилэгшэдэй коллектив арбадахи табан жэлэй туршада жэгдэ һайнаар хүдэлжэ, городой болон республикын түрүү коллективүүдэй зэргэдэ ходо ябана. Коммунистнуудай, комсомолшуудай болон заводой бүхы хүдэлмэришэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй, алба хаагшадай ажалай болон политическэ эдэбхиин жэлһээ жэлдэ урган дэбжэхэдэ, зүбөөр эмхидхэгдэһэн, удха һайнтайгаар үнгэргэгдэһэн политическэ болон экономическа һуралсал туһатай.

Заводой партийна, комсомолой, коммунис ажалай болон экономическа һургуулинуудта элдэб семинарнуудые, кружогуудые үзэл сурталай хүдэлмэриин ехэ дүршэлтэй, мүн һаяшагай хүдэлжэ байгаашье һаа, эдэбхитэй хүнүүд хүтэлбэрилдэг. Партийна, комсомолой, экономическа һуралсалай аша туһые ехэ болгохо гэжэ заводой партийна организаци ходо оролдолго гаргажа байдаг. Пропагандистнарта туһа хүргэхэ талаар заводой партком схэхэн дүршэлтэй болонхой.

Тэндэ пропагандистнарай олонхинь—159-ниинь институт, харин табаниинь тусгаар дунда һургуули дүүргэнхэй. Партийна болон комсомолой һуралсалай кружогуудые, семинарнуудые 116 пропагандист, экономическа һургуулиие 41 пропагандист, коммунис ажалай һургуулинуудые 24 пропагандист хүтэлбэрилжэ байдаг юм. Тэдэнэрые дүй дүршэлэйнь талаһаа абажа харахада, иимэ юм. Хахадһаа олониинь табан-арбан жэлһээ дээшэ болзор соо пропагандистаар хүдэлжэ байһан хүнүүд. Тэдээн сооһоо гушан юһэниинь нэгэ жэлһээ гурбан жэл хүрэтэр, 32-ынь 3-һаа 5 жэл хүрэтэр иимэрхүү энэ хүдэлмэриие дааба.

Заводой партийна комитедэй дэргэдэхи библиотекын хүтэлбэри доро (эрхилэгшэнь Г. Д. Чебунина) методическа дүрбэн совет эмхидхэгдэнхэй: партийна һуралсалаар (соведэйнь түрүүлэгшэ—ахалагша инженер М. Е. Ермолов), экономическа һуралсалаар (соведэйнь түрүүлэгшэ—ахалагша экономист нүхэр Аверин), комсомолой һуралсалаар (юрист нүхэр О. Д. Тяпкина), коммунис ажалай һургуулинуудаар (профсоюзай завкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр П. Мефодьев). Эдэ соведүүд түсэбэй ёһоор һуралсалай жэлэй туршада хүдэлжэ, бүхы пропагандистнарта яһала һайн туһаламжа хүргэдэг.

Михаил Ефимович Ермоловой хүтэлбэрилдэг совет бултанһаа түрүүн бии болгогдоһон тула нилээд дүршэлтэй, урдань олон жэлдэ пропагандистаар хүдэлһэн, бултадаа дээдэ һургуулитай, бэлэдхэл ехэтэй 26 хүнһөө бүридэнхэй. Михаил Ефимович өөрөө багшын эрдэмтэй, педагогико һайн мэдэдэг хүн. Таһагые даагша В. Н. Ряженцев, заводто үнинэй хүдэлһэн, ажал хэрэгээ һайн мэдэдэг. Ф. А. Давыдов, Р. М. Соловьев, Л. З. Моксанов, Н. П. Попов гэхэ мэтэ хүнүүд тэрэ соведтэ оролсодог.

Соведэй гэшүүд али нэгэн кружогто гү, али семинарта үзэхэ гол темэнүүдээр мэргэжэнхэй, тэрээгээрээ элдэб номуудые өөһэдөө уншажа, эрдэм мэдэсээ саг үргэлжэ баяжуулжа байдаг, теоретическэ бэлэдхэлтэй хүнүүд. Тиимэ ушарһаа тэдэнэр пропагандистын хөөрөөе хүсэдөөр шалгаха арга боломжотой юм; дутуу дунда юумыень элирүүлжэ, саашадаа ямар номуудые нэмэн уншахаб, цех, заводой бодото байдалһаа абтаһан баримтануудые теоритой яажа холбохоб, хэшээл бүхэнэй аша үрые яагаад дээшэлүүлхэб гэхэ мэтын асуудалнуудаар зүбшөөл заабари үгэдэг байха юм.

Мүн тэндэ «Пропагандистнарай үдэр», нээмэл хэшээл гэхэ мэтэ үнгэргэгдэдэг. Методсоведэй гэшүүд хэшээлдэнь Сайһанай удаа пропагандистнартай уулзажа хөөрэлдэдэг, нягта шэнжэлэл хэжэ үгэдэг. Соведэй гэшүүн Ф. А. Давыдов урдань өөрөө удаан саг соо пропагандист байһан хүн. Тиимэһээ үнгэргэгдэһэн хэшээл тушаа тон һайн шэнжэлэл хэжэ, ехэ туһа хүргэдэг. Методическа соведэй гэшүүд өөрынгөө хубиин түсэбые лажа дүүргэхэ байһан тухайдаа соведэй зүблөөн дээрэ хирэ-хирэ болоод лэ элидхэдэг.

Методсоведэйхид һара бүхэндэ сугларжа, теориин талаар хэшээлнүүдэй ямар хэмжээндэ үнгэржэ байһан тухай зүбшэн хэлсэдэг. Тэдэнэй олонхидынь энэ һуралсалай жэлдэ гурба-гурба дахин пропагандистнарай хэшээлдэ ороо, шалгаа. Дүрбэдэхи кварталай туршада гурба дахин: сентябриин 22-то, октябриин 1-дэ, ноябриин 18-да сугларжа, ороһон хэшээлнүүд тухайдаа хөөрэлдэһэн байна. Тусхайлбал, методсоведэй ноябриин 18-най зүблөөн дээрэ 14-дэхи цехые даагша, тэндэхи парторганизациин секретарь Кудряшев, комсомолой организациин секретарь, мүн пропагандистнар уригдажа, партийно-һуралсалай түрүүшын хэшээлнүүдтэ гараһан дутагдалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Тэрэ гэһээр һара үнгэрөө. Дутагдалнууд усадхагдажа, энэ цехэй ажалшадай политическэ һуралсал эмхитэй һайнаар, теоретическэ яһала үндэр хэмжээндэ ябуулагдадаг болоо.

Тэрэшэлэн эрхим бэрхэ, шадамар пропагандистнарай дүй дүршэлые энэ соведэй гэшүүд хододоо согсолон шэнжэлжэ, «Пропагандист» гэжэ хуудаһан дээрэ барлаад, олоной шадабари болгодог. 1979—1980 онуудай партийна һуралсалай жэлдэ тиимэ гурбан хуудаһан гаргагдажа, эрхим 12 пропагандистын дүй дүршэл ниитэлэгдээ. Эдэ үдэрнүүдтэ баһа нэгэ тиимэ хуудаһан гаргагдахаар бэлдэгдээд байна.

Авиационно заводой дирекци, партком, профсоюзна эмхи пропагандистнарта анхарал ходо табидаг. Хэшээл үнгэргэхэдэ хэрэгтэй болодог методическа, справочна литература ходо үгэдэг. Гадна тэдэнэрэй һайнаар, зүбөөр амарха талаар баһал оролдодог. Жэшээлхэдэ, профсоюзай комитет гурбан үдэрэй түлбэригүй путёвко эрхим пропагандистнуудта үгэжэ, декабриин 5—7-ной үдэрнүүдтэ заводой амаралтын газарта —«Котокель» нуурай эрьедэ тэдэниие автобусуудаар абаашажа, тон һайнаар амаруулһан байха юм.

С. БАДМАЕВ.

ҺОНИРХОЛТОЙГООР ШУДАЛНА

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа болон социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проектые манай Далахайн совхозой малшад баяр баясхалантайгаар угтажа абаад, ехэ һонирхолтойгоор шудалжа байна. Агитатор байһан хадаа би тэдэнтэй уншалга, хөөрэлдөө үнгэргэнэб.

Малшадай һонирхохогүй асуудал үгы. Арбадахи табан жэлэй туршада манай ороной экономико болон соёл болбосорол хэды шэнээн ургааб, энэ табан жэлдэ, илангаяа хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар ямар зорилгонуудай табигдаһан тухай олон асуудалнууд гарана.

Мүнөө малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ гээшэ тон шухала гэжэ тэдэ һайса ойлгоно. Юуб гэхэдэ, нёдондо жэлэй үбэлжэлгын үедэ ажахыдамнай олон мал гарзада ороһон байгаа. Эдэ дутагдалнуудай дабтагдахагүйн тула шухала хэмжээнүүд абтана. Тэжээл урда жэлэйхиһээ нилээд ехээр бэлэдхэгдээ һэн. Тиигэбэшье ехэтэ нарилжа гаргашалнабди. Би өөрөө урдачь сабшадаггүй газарта гаража, 40 центнер үбһэ бэлэдхэжэ, ашахыдаа тушаагаа һэм.

Малшаднай түрэл партиингаа XXVI съездые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтахын тула шударгыгаар тэмсэжэ байна.

Б. ГАРМАЕВ,
КПСС-эй үнинэй гэшүүн, дайнай болон ажалай ветеран.

Захаамин.

○

БАМ-ай барилга үдэр бүри шахуу шиидхэхы шатадаа ороно гээ һаа, алдуу болохогүй. Үдэр бүри шахуу шэнэ-шэнэ участогууд ашаглалгада үгтэнэ. Энэ зураг дээрэ Тындэ—Чильчи гэжэ участок дээрэ ашаатай вагонуудай ябахые харанат. Урда-Яхадай комплексые хангаха хэрэгтэ шэнэ участок ехэ удха шанартай байха.

ТАСС-ай фотохронико.

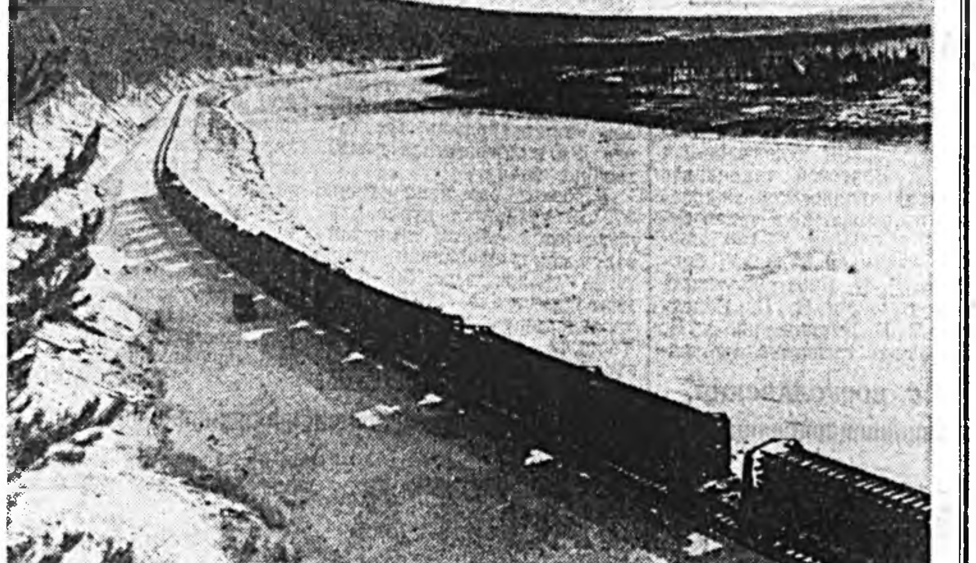

ТАРЯАЛАНГАЙМНАЙ ЕРЭЭДҮЙ

«Ороһо үйлэдбэрилгые жэлэй дунда зэргээр 238—243 миллион тоннодо хүргэхэ».

Энэ табан жэлдэ түрүүшынхеэ жэлэй дунда зэргээр 200 миллион гаран тонно ороһон хуряагдаһан байна.

Энэ туйлалта гансал горитой хэмжээгээрээ бэшэ, үшөө сагай тодорхойлолтоор һайшаалтай. Тухайлхада, 20 жэл соо оромнай ороһо үйлэдбэрилгые дунда зэргээр хоёр дахин дээшэлүүлээ, харин дэлхэй дээрэ энээниие туйлахын тула 40 жэл хэрэгтэй болоо. Тиихэдээ үнгэрһэн табан жэлэй сагай уларилые анхарангүй байхын аргагүй. Нэгэ һаа, ехэ ган гасуур, үгы һаа, хэтэрмэ хура бороотой зун боложо, таряалангай хэр найдамтайе шалгаһан шэнги байгаа һэн. Тиимэһээ амжаһан туйлалтамнай бүришье горитой болохо үгэнэ: ган гасуурай хойшолонгууд бүри бага гээлтэтэйгээр дабагдана, ургасын хуби заяан тэдээнһээ дан ехээр дулдыдахаяа болёо. Илангаяа Казахстан энэ талаар жэшээ болоно. Арбадахи табан жэлэй туд бүхэндэнь республикын таряашад дунда зэргээр миллиард пууд ороһо гүрэндэ тушаажа байгаа бшуу. Тала газарай таряалан элдүүрилхэ түрүү арга ажалда нэбтэрүүлһэнэй ашаар гүрэнэй ороһо тарянай нөөсэдэ иимэ хубитаяа оруулба ха юм. Плугай орондо плоскорез хэрэглэгдэдэг болонхой.

Тиин энэнь СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй проект дотор хараала абтанхай. Эрдэм наукада үндэһэлдэг ажахы эрхилхэ зональна гурим хэрэглэһэнэй ёһоор, хүрьһэнэй үрэжэл ба ургаса али болохоор дээшэлүүлхэ гээшэ тарян ажалай гол шухала зорилго болоно. Имагтал иимэ зональна гуримууд газар таряалангай үйлэдбэриие, тобшолон хэлэбэл, тэрэнэй гол секторые—ороһоной ажахые саашадань эршэмтэй түргөөр хүгжөөхэ эмхидхэхы эхин шатань болохо байнхай.

Таряа ургуулжа абалгада урдынхидал мэтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Тэрэниие бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болохо, ургасыень ехэдхэхэ, таряалангай байгууламжа һайжаруулха, шанарыень дээшэлүүлхэ гээшэ хүдэлмэриин габшагай участок байһаар.

«Ороһо тарян — хамаг юумэнэй эшэ үндэһэн болодог шуу. Талха тарянай зүйлнүүдээр мал ажалай түргөөр ургажа байгаа хэрэглэмжэ мүнөөдөө хүсэд хангагданагүй. Зарим газарта хэрэг байдал һанаһанда үшөөл хүрэнэгүй. Мяха, һү, мал ажалай бусадшье зүйлнүүдые абалга ерээдүйн таряаланһаа горитой хэмжээгээр дулдыдадаг. Ерэхэ табан жэлдэ орон дотор ороһото ургамалнуудай ургасые дунда зэргээр 20 центнертэ хүргэхэ: харин 1990 ондо хүн бүхэндэ тоолоходо, тонно таряа хуряаха зорилго табигдана. Просо, гэршүүхэ, хара таряа, барайгар, шэлдэн хатуу сортын шэниисэ, мүн кукуруза ехээр хуряахые хараалагдана.

Малда эдюулэгдэхэ, илангаяа ороһото-бобово ургамалнуудые тарижа ургуулгада ехэ анхарал хандуулагдана. 14 — 15 миллион тонно ороһото-бобово ургамал хуряагдадаг болохо гэхэ гү, али энэнь һүүлэй жэлнүүдтэ хуряагдаһанһаа хоёр дахин ехэ болоно.

Ороһоной ажахын нөөсэнүүдые арьбадхалга ерээдүйдэ үндэр баян ургаса абаха найдамтай үндэһэ һуури табина. Шэнэ табан жэлэй түрүүшын хабарта һайнаар бэлдэжэ, КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха гэжэ таряашад хаа хаанагүй эрмэлзэнэ.

Д. СМИРНОВ.
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

ШУЛУУН НҮҮРҺЭНЭЙ АСАРИ ЕХЭ КОМПЛЕКС

Урда-Яхадай территориально-үйлэдбэриин хүсэ ехэтэй комплексые байгуулгаар Байгал-Амарай түмэр замай оршон тойронхи газар дайдые ашаглажа эхилһэн байна. «1976—1980 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гол шэглэлнүүдээр» тэрэнэй барилга хараалагдаһан юм.

Становой шэлын һуроотэй хабсагайнууд, сэбдэг хүйтэн уларил, хүрэхэнь хэсүү байлгань Урда-Яхадай асари ехэ баялигуудые хэдэн зуун жэлдэ тунга зандань байлгаа бшуу. Байгал-Амарай түмэр замай 220 километр утатай Тындэ-Беркакит гэһэн лини энэ районой буртаг тайгын баялигуудые нээһэн түлхюурынь болоһон байна. Түсэбөөр хараалагдаһан болзорһоо жэл шахуу урид тус лини ашаглалгада оруулагдажа, Тындэ—БАМ хоёрые холбоһон «Бага-Бам» гэжэ нэрлэгдэдэг түмэр зам бии болгогдоһон байгаа. Харгын барилгада гаргашалагдаһан мүнгэ зөөриие энэ лини түрүүлэн харюулжа эхилээ.

—Хойто харгыгаар ашаа зөөлгэ үнэхөөрөө үдэрһөө үдэртэ үргэдэжэ байна, —гэжэ Бага-Бам дээрэхи Беркакит гэдэг томо станциин начальник Виктор Белоусов хөөрэнэ. — Байгша оной январьда бүхы линиие ашаглажа эхилхэдэ, үдэрэй дунда зэргээр 2700 тонно хүрэтэр Урда-Яхадай нүүрһэтэй нэгэ состав ябуулдаг һаа, зундаа 4200 тонно хүрэтэр шэгнүүртэй хоёр-гурбан состав ябуулжа байгаабди. Поезднууд час соо 30 километр ябадаг һаа, 60-да хүрэһэн байна.

Барилгын материалнуудые, түхеэрэлгэнүүдые ашаһан 130—140 вагон мүнөө суудхэ бүри Беркакит ерэнэ. Шулуун нүүрһэнэй комплексын барилгануудай, Нерюнгриин ГРЭС-эй барилгын ба хабсаралтын талмайнуудта олон тоото һалаа замуудаар тэдэниие эльгээдэг. Автомобилиин орондо түмэр замай транспортые хараалагдаһан болзорһоо урид хэрэглэдэг болоходонь, ашаа зөөлгэ 1—11 дахин хямдарһан, нилээд түргөөр хүргэгдэдэг болоһон байна. Сентябрьһаа Беркакидһаа Москва хүрэтэр пассажирска поезд ябажа эхилэнхэй (7,6 мянган километр).

Мэргэжэлтэдэй тоолодогой ёһоор, 1,6 миллион шахуу дүрбэлжэн километр талмайтай БАМ-ай оршондо территориально-үйлэдбэриин 11 комплекс байгуулжа болохо юм.

Урда-Яхадай территориально-үйлэдбэриин комплекс тэдэнэй дундаһаа түрүүшынхинь, эгээл ехэнь болоно. Якутбассай шулуун нүүрһэнэй комплекс эмхидхэлгээр тус комплекс бүридхэгдэжэ эхилбэ бшуу. Жэлдээ 13 миллион тонно шулуун нүүрһэ үгэхэ Нерюнгриин уурхай, жэлдээ 9 миллион тонно нүүрһэ шанаржуулха фабрика, 100 мянган хүн зонтой Нерюнгри хото, Нерюнгриин ГРЭС тэрэнэй бүридэлдэ орохо юм. Тус ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээн 640 мянган киловатт электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхөөр хараалагдана. Комплексын гол продукци болохо коксын концентрат 1983 ондо үйлэдбэрилэгдэжэ эхилхэ. Мүнөө элшэ хүсэнэй нүүрһэ малтан, эльгээжэ эхилэнхэй.

1980 оной имагтал январь-август һарануудта Нерюнгриин уурхайда 1288 мянган тонно нүүрһэн малтагдаһан байгаа. Энэнь түсэбтэ даабариһаа 120 мянга гаран тонноор ехэ юм. 2 миллион тонно нүүрһэ малтаха, жэлэйнгээ даабари дүүргэхэдэнь, энэ амжалта үндэһэ һуури боложо үгэхэнь сохом. Тэрэнэй гол хубинь — 828 мянган тоннонь Бага-Бам ба Алас-Дурнадахи Транссибта эльгээгдээ.

Байгша оной найман һара соо 13,3 миллион кубометр хооһон породо хаягдаһан байна. Газарай хүрьһэ хуулаха хүдэлмэриие түргэдхэхын тула СССР-эй Нүүрһэнэй промышленностиин министерство бүтээсэ ехэтэй технике Урда-Яхадта эльгээһэн байгаа. 8 ба 12,5 кубометрэй багтаасатай шанагатай экскаваторнууд эндэ хэрэглэгдэдэг. Ураалай хүндэ машина бүтээлгын суута заводой 20 кубометрэй түрүүшын экскаватор хабсаргагдажа дүүрэхэеэ байна. 120 тонныш углевозууд туршагдана.

Якутбассай бүхы барилганууд дээрэ түрүүшын эгээл хүндэ хүшэр үень дабагдаа, илангаяа шанаржуулгын фабрикада хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн горитойгоор ургаа. Хүдэлжэ байдаг Чульманска ГРЭС-эй үргэдхэхэдэ. Мүн Зейскэ ГРЭС-эй элшэ хүсэнэй Урда-Яхадта хүрэжэ ерэхэдэ, электрын элшэ хүсөөр бүри найдамтайгаар хангагдадаг болоо. Нютагай нүүрһээр ба шанаржуулгын фабрикын үлэгдэлнүүдэй хүдэлхэ зэргэтэй хүсэ ехэтэй Нерюнгриин ГРЭС-эй барилга дээрэ станци хабсартаха бэлэдхэлэй хүдэлмэри түгэсэжэ байнхай. Барилгашадай Серебряный Бор гэжэ һуурин тосхон улам болбосон түхэлтэй болоно, Нерюнгри хотодо олон дабхар шулуун гэрнүүд жэрылдэн бодоно.

Урда-Яхадта гэр байрын асуудалые шиидхэхын тула ехэ юумэн хэгдэнэ. 1980 оной июльдэ Нерюнгридэ гэр барилгын нютагай заводой бүтээһэн түрүүшын панель гэрнүүд хабсаргагдаа юм. Заводой хоёрдохи ээлжээнэй барилга нэгэ доро дүүргэгдэнэ. Тиин 1981 онһоо тэрэ жэлэй 100 мянган дүрбэлжэн метр панель бүтээдэг болохо юм. Тэрээгээр 2 мянга шахуу байра барихаар.

Урда-Яхадай Якутбассай түрүүшын продукци —элшэ хүсэнэй нүүрһэн абтажа эхилээ.

Виктор ЖУРАВЛЕВ,
АПН-эй корреспондент.

ХҮРШЭ ОБЛАСТЬҺОО ЕРЭҺЭН БЭШЭГ

АЖАЛ ГЭЭШЭ ЖАРГАЛ

Һүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ арадай гэгээрэлэй хүдэлмэри болон һурагшадай һуралсалые ажалтай нягта холбоотой болгохо асуудалда ехэхэн анхарал табигдана. Энэ шухала асуудалые совет багшанар үдэр бүриин хүдэлмэридэ бэелүүлнэ. Үрэ дүнтэй хэшээл үнгэргэхэдэ гол шухала анхарал табигдадагшье һаа, илангаяа мүнөө үедэ һурагшадые соёл болбосоролтойгоор, коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүришье ехэ эрилтэ табигдана. Тиимэһээ хэшээл бүхэниие һонирхолтойгоор, зохёохы шанартайгаар үнгэргэхэ гэһэн зорилго манай урда гарана.

Ажалаар хүмүүжүүлгые абаад үзэе. Ажал хэнгүй, ходо бэлэн юумэн дээрэ ябаһан үхибүүд өөрынгөө гараар ажал хэхэ дурагүй, үнгэржэ ерэхэдээ, ажал хэхэ гээшэ ехэ эшхэбтэр юумэн гэжэ һанадаг байна. Энээниие зүбөөр, ажалай хүсөөр лэ хүн зон энэ боложо ябана гээшэ гэжэ ойлгуулаагүй һаамнай, гоёод лэ, хармаандаа гараа хээд ябадаг хүн болохо бшуу. Хүн өөрынгөө гараар ажал хэжэ үзэхэдөө, хүн зоной бии болгоһон баялигые хүндэлхэ, хямгадаха байна.

Уран зохёол үхибүүдэй ухаан бодолые имагтал дээшэлүүлхэ бэшэ, харин тэдэнэй мэдэрэлые гүнзэгырүүлнэ. Үхибүүдэй түрэл хэлэндээ, түрэһэн дайдадаа, арад зондоо дуратай болохо, хүнэй ажалые сэгнэжэ, өөһэдөө ажаллажа һураха хэрэгтэ түрэлхи хэлэнэй ба литературын үүргэ ехэ.

Манай һургуулиин һурагшад олон дуунуудые, оньһон үгэнүүдые, үреэлнүүдые, заабаринуудые, хүнэй нэрэ богуудые суглуулна. 10-дахи классай һурагшад драмкружогтоо пьесэнүүдые бэлэнэ. Эндэ Ц. Шагжинай «Хабарай дуун» гэжэ пьесэ һаяхан табигдаа һэн. Тус пьесые өөһэдынгөө хүсөөр табяад байхадаа, манай һургуулиин түрүү һурагшад саашадаа яажа ажаллаха, дайралдаһан бэрхэшээлнүүдые яажа дабаха тухайгаа шэбшэжэ үзэһэн байна.

10-дахи класста Дамба Жалсараевай «Гол ехэ харгы» гэжэ поэмэ үзэгдэнэ. Имэ эпиграф абан, хэшээлээ эхилнэб:

«Үргэн даа Россин дайда!
Ужам даа һайхан сэдьхэлынь!
Үндэр ехэ зол жаргал —
Тэрээнтэй замаа нэгэдэһэн
Хүндэтэ дахуулша партимнай
Һургаал жэшээ, хэрэгүүд —
Хүсэ оруулжа ябаһан
Мүнхын мүнхэ үндэһэн...»

Д. Жалсараев «Гол ехэ харгы» гэжэ поэмээ арадуудай хани барисаанда зорюулһан байна. Эндэ оронойнгоо зүүн, баруун хизаарнуудые холбоһон түмэр замай удха шанарые арад зоной урданай ба мүнөө үеын ажабайдалтай холбоотойгоор харуулна. Эндэ хаанта засагай дарлалта мүлжэлгэ, Россиин хүдэлмэришэ, таряашан арадай ажалша гараа бидэндэ һарбайһан тухай хэлэгдэнэ. Автор баһа Ленинэй һургаалай дэлгэрэлгэ, революционно тэмсэлдэ ажалша буряад зоной бодолго, үнэн хүбүүдэйнь революцида хабаадалга тухай хөөрэнэ.

Бидэ — багшанар энэ поэмые заажа байхадаа, һурагшадаа юундэ уряалха ёһотойбибди? Мүнөө манай Эхэ орондо БАМ-ай барилга болоно. Энэ магистралиие хэн табинаб? Хэды олон яһатан хабааданаб? БАМ хадаа бүгэдэ арадай барилга гэжэ ойлгуулха шухала. «Социалис гүрэнүүдэй мэргэжэлтэд баһа тэндэ ажаллана. Түрэл нютагһаамнай ошоһон хүнүүдшье бии. Тэдэнэр һайн ажаһууна, ажалаа бүтээсэ ехэтэйгээр дүүргэнэ. Таанадайшье нэгэ зариман ажалахала БАМ ябаха бээ. «Эжы абын эрхэ хүбүүхэд» тэндэ хэрэггүй, ажалдаа шуһанан урагша һанаатан хэрэгтэй. Нёдондо һургуулиин дүүргэгшэдэй дундаһаа хонишоноор Даглаев Коля, үхэршэнөөр Урмаев Роберт болон бусад ажаллана. Манай парти хүдөө ажахыда ехэ анхарал хандуулна. Тиимэһээ таанар ёһотой мэргэжэлтэд болохоёо хүсэнэт»,— гэһэн удхатай хэшээл би хэхые оролдоноб.

Наймадахи класста А. Тороевой «Ленин багша» гэжэ үльгэрые үзэнэбди. Ленинэй портрет хаража, Совет засагай 60 жэлэй ойтой холбон, Ленин багшын һургаалай айхабтар ехэ аша туһатай байһые харуулан, хэшээлээ үнгэргэнэб. Октябриин революциин урда тээ буряад арадай хатуу шэрүүн дарлалта доро, харанхы мунхаг байһан тухай үльгэр соо хэлэгдэнэ. Ленин багша түрэжэ, Коммунис парти эмхидхэжэ, хүдэлмэришэн таряашанай тэмсэлые ударидан, дарлалта гээшые үгы хэжэ, шэнэ Совет засаг, жаргалта байдал олгоо гэжэ хэлэгдэнэ. Энэнь үльгэрэй гол удха болоно.

Ленин багшынгаа һургаалаар
Хүдөө, город дээрэхи
Хүдэлмэришэн зон гээшэ
Үшөө бэрхэ болобо,
Үшөө хүсэтэй болобо, —

гэжэ хэлэгдэнэ. Энэнь юу харуулнаб гэхэдэ, Ленин багша арад зон хоёр нягта холбоотой, агуусхэ Ленинние арад зон хэтэ мүнхэдөө мартахагүй, тэрээнэй дүрэ жаргалта арадай хэрэгүүд, һургаал заабари соонь гэжэ Аполлон Тороев харуулна.

«Манай нютагта Ленинэй заабаряар шэнэ гэрнүүд баригдаа, мастерской, бани, шэнэ магазин, гараж, амбулатори, малай шэнэ комплекс хүдэлжэ эхилээ. Манай дундаһаа түрүү хүнүүд шалгаржа гараа. Жэшээнь, түрүү хонишон М. Хабитуев, тракторист П. Хисамов, һаалишан А. Болохоева, механизатор С. Алтаев, фермые даагша А. Анханова болон бусадай нэрые дурдалтай. Эдэнэр орден болон медальнуудта хүртэнхэй. Бидэнэр эдэ аха нүхэдөөрөө омогорхохол ёһоороо омогорхонобди. «Түрэл совхоздоо үлэжэ, һайнаар ажаллахабди», — гэжэ арбадахи классай һурагшад хэлэдэг», — гээд, тус үльгэртэ зорюулһан хэшээлээ түгэсхэнэб.

Зургаадахи класста «Оньһон үгэнүүд» гэжэ темэ үзэгдэдэг. Энэ темэ соо ажал тухай оньһон үгэнүүд ехэхэн һуури эзэлдэг.

Ажалша хүнэй амбаар дүүрэн
Һамуу хүнэй һаба хооһон.
Ажалда атаржаха,
Хүдэлмэридэ хүдэржэхэ.
Хүнһөө жэшээ абадаг,
Хүдэлмэриһөө дүршэл олодог.
Ябаһан хүн яһа зууха,
Хэбтэһэн хүн хээли алдаха.
Ажалаар баяжадаг,
Архяар үгырдэг.
Залхуугай гэртэ түлеэн үгы,
Залгидагай гэртэ эдеэн үгы.
Оолёор сабшаһан өөгүй,
Олоороо хэлсэһэн үгэгүй.
Би гэһэн гансаараа,
Бидэ гэһэн олоороо.

Оньһон үгэнүүд хадаа ажабайдалда олон дахин дайралдаһан, дайралдадагшье үзэгдэлнүүд тухай хэлэгдэһэн тула мэргэн тобшолол гэхэ гү, али һургаал заабари хэлэһэн, дүүрэһэн удхатай, бэеэ дааһан аман зохёол болоно. Удха түгэс оньһон үгэнүүдые үхибүүд сээжэлдэжэ абаһай гэжэ ехэл оролдодог гээшэбди. Һурагшадай ажалда дуратайгаар хүмүүжэхэ, саашадаа олондо туһатай совет эрхэтэн болохо нангин хэрэгтэнь оньһон үгэнүүд сэгнэшэгүй ехэ туһа хүргэхэ аабза гэжэ һанагдадаг.

«Түрэл совхоздоо ямар ажал хээбта?» — гэһэн асуудалда һурагшанарай харюунууд ехэ һонин байдаг. Табадахи классай һурагша Володя ингэжэ харюусана: «Бидэ зундаа һургуулиингаа үйлэдбэриин бригадада хониной нооһо хайшалаанда ябаабди. Хонин бүриһөө 3-һаа 5 килограмм хүрэтэр нооһо абаабди. Зарим һурагшаднай мүнгэн шанда хүртөө. Неделиин турша соо 100 гаран хони хайшалһан хүндэ 25 түхэриг мүнгэн шан үгтөө. Папамни хонишон, би баһа хонишон болохоб». Имэ хэшээлнүүд ехэ һонирхолтойгоор үнгэрдэг.

Табадахи классай һурагшад «Алтан далай», «Талын капитан» гэжэ шүлэгүүдые үзэнэ. Теоретическэ ба практическашье талаараа һурагшанартам туһа хүргэһэй, эдэмни, ажалша бэрхэ хүнүүд болоһой гэһэн мэдэрэлтэйгээр хэшээл бүхэндөө бэлдэдэгби.

Тус хэшээлдэ Н. И. Шишкинэй «Тариан» гэжэ зураагаар хөөрэлдөө үнгэргэһэнэйнгөө удаа Б. Абидуевай «Алтан далай» гэжэ шүлэг уншажа эхилнэбди. Энэ шүлэгые округойнгоо хүдөө ажахын шэнэ амжалтануудтай нягта холбоотойгоор хараха гэжэ оролдонобди. «Таряа хуряалга хэн хараа һэм?», «Таряа хадахые үзөө һэн гүт?», «Хэнэй аба комбайнер бэ?» гэхэ мэтэ олон асуудалнуудта үхибүүд харюусана.

Үнэн сэхэ ажал гээшэ юугээршье сэгнэшэгүй жаргал, арад зоной золтой ажабайдалай бата бэхи һуури гэһэн һанал бодол һурагша бүхэнэй арюун сэдьхэлдэ үрэһэсэ унагаахагүй аабза гэжэ би этигэхын ехээр этигэнэб.

Н. АЛХУНСУЕВА,
Эрхириг-Булгадай районой Олойн дунда һургуулиин буряад хэлэнэй болон литературын багша.

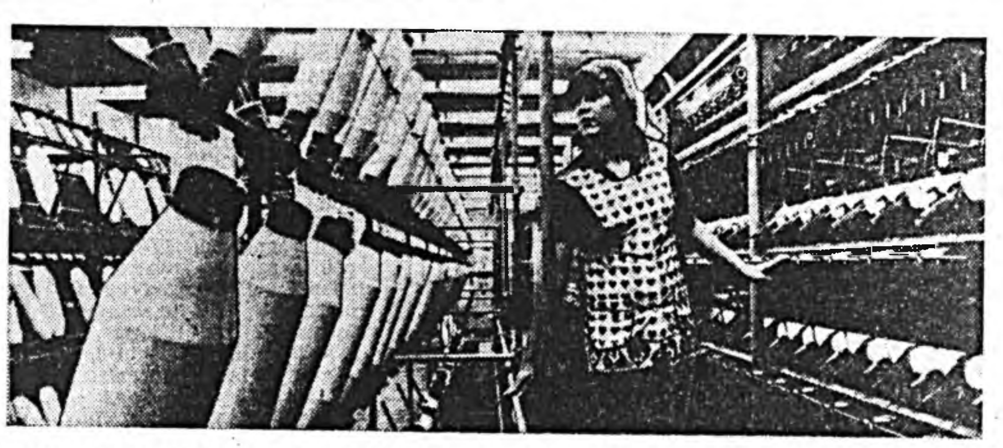

СЕПГ-гэй болохоёо байгаа X съездын хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаһан ГДР-эй ажалшад ехэ амжалта туйлана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Карл-Маркс-штадт округой Флеа хотодохи «Текстурвайденбергке» гэжэ предприятиин нэгэ цех соо текстильнэ промышленностида шухала хэрэгтэй утаһа үйлэдбэрилдэг энэ предприятиин түрүү хүдэлмэришэн Эдит Шмидт ажалдаа.

АДН—ТАСС-ай фото.

БУРЯАД РАССКАЗУУД ТУХАЙ БОДОЛНУУД

Номой ШЭНЖЭЛЭЛ БА ШҮҮМЖЭЛЭЛ

Имэ гаршаг хэхэдээ, тон орёо энэ асуудалые гансата шиидхэхэ зорилго урдаа табингүй, имагтал буряад рассказай хүгжэлтын зарим талануудтухай һанамжа, бодолоо уншагшадта дуулгаха һэдэлгэтэй байһанаа мэдүүлнэбди. Прозын тус жанр алишье талаһаа орёо, зохёолшын бүхы шадабари бэлигые өөртөө шэнгээдэг жанр гэжэ һанахаар агша.

Ялас гэмэ хурсаар, саб гэмэ удхатайгаар, һанал бодол баянтайгаар бэшэгдэһэн рассказууд манай үе сагые бүхы баялиг соонь зураглаха, ёһотойл зэр зэбсэг гээ һаа, алдуугүй. Үшөө нэгэ һайн талань гэхэдэ, мүнөө үеын ажалша хүниие, тэрэнэй абари зан болон түхэл шэнжые олон үнгэтэйгөөр харуулха, энээнэй ашаар совет арадай, онсолходо, Буряад орон соо ажаһууһан ажалша зоной юрэнхы образ хамтын хүсөөр шэнжэлхэ арга олгоно гэбэл, багаханшье алдуу гарахагүй гэжэ һанахаар агша.

Тиигээдшье, уран зохёолшо бүхэн олониитэ уншагшадтаа, арад зондоо мэнэ гэһээр дуулгаха һанал бодолоор хододоо баян ябадаг гэжэ мэдээжэ. Теэд рассказ соо тэрэнээ билтаруулжа, тоб гэмэ тодоор, хүсэн соонь харуулхада яанаб? Энэл аргаар уран зохёолшо уншагша хоёрой хоорондохи харилсаан, уулзалга таһаранги бэшэ, харин саг үргэлжын түхэлтэй баймаар.

Гадна хүүгэдые уран зохёол уншажа һургахада, рассказ горитой үүргэ, нүлөөтэй гэжэ арсалтагүй бэшэ гү? Юумэн бүхэн багаһаа эхилхэдээ һайн ха юм. Хурса хэлээр, удха һайнтайгаар бэшэгдэһэн богонихоншье һаа, ойлгоходо хүшэр бэшэ зохёол түрэл хэлэндээ дуратайгаар залуу үетэниие хүмүүжүүлгэдэ горитой нүлөө үзүүлмээр гээшэл. Энээнһээ уламжалан, буряад рассказай бүхы маягуудые онсолходо, саадай хүүгэдтэ зорюулагдаһан бүтээлнүүдһээ эхилээд, хүнэй дотоодын орёо байдал, философско ехэ удха абаһан шэнжэлхы янзатай рассказууд хүрэтэр —эдэ бүгэдые адли тэгшээр хүгжөөхэ харюусалгатай зорилго уран зохёолшодой урда табигдана.

Үргэлжэлүүлэн хэлэхэ болоо һаа, рассказай һайн һайхан талануud, үүргэ нүлөөн үшөөшье үргэн ехэ юм бэзэ. Зүгөөр эдэ хэдэн бодолнуудые уншагшадай анхаралда табяад, рассказууд тухай сэхэ хөөрэлдөөгөө эхилхээр болобо. Тиихэдээ 1980 ондо Буряадай номой хэблэлээр гаргагдаһан «Сагаймнай амисхал» гэжэ нэрлэгдэһэн рассказуудай согсолбори тушаа гол түлэб тогтохо болонобди.

Имэ номой гараһан ушар баяр түрүүлнэ. Юуб гэхэдэ, элдэб удхатай, бэшэлгынгээ түхэл маягаар ондо ондоо, дүршэлтэйшье, залуушье 20 зохёолшын гушааД рассказ олониитэ уншагшадай анхаралда табигдаба бшуу. Гэбэшье нэгэ ажаглалта хэмээр: һүүлэй үедэ зохёолшодой хубиин имэ номууд үсөөншэг гаргагдана. Һүүлэй хэдэн жэлэй турша соо Шираб-Сэнгэ Бадлуевай «Сад дүрөө» гэжэ рассказуудай согсолбори баралгадаһан байна ха юм.

Манай һанахада, «Сагаймнай амисхалые» согсологшодой гаргаһан горитой алдуу гэхэдэ, литература шэнжэлэгшын мүнөө үеын буряад рассказ тухай бэшэһэн статья номой эхиндэ гү, али түгэсхэлдэ оруулаагүй ушар мүн гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, имэ хамтын согсолбори гаргагдаа һэн хойноо манай литературада рассказай хүгжэлтын хэм хэмжээе харуулһан зүйл болохо ёһотой ха юм.

Тиигэбэ яабашье тус согсолбориин гараһан ушарые мэндэшэлэн, һайшаан, ехэ һонирхожо уншамаар. Саашадаа хоёр-гурбан жэл соо нэгэ дахиншье һаа, буряад зохёолшодой рассказуудые согсолборилжо гаргадаг байбал, ехэ һайн, туһатай байха һэн...

«Сагаймнай амисхал»... Удха түгэлдэр, һайхан гаршаг.

Тиимэһээ ногоохон гадартай энэ номые нээхэдээ, олон шэнэ юумэ олохо, баярлаха, гуниглаха байһандаа батаар этигэһэн байнабди. Үнэхөөрөөшье, тиимэ гээд нэн түрүүлэн мэдүүлхэ дуран хүрэнэ. Юуб гэхэдэ, удха шанараараа, хэм хэмжээгээрээ адли бэшэ зохёолнууд энэ согсолбори соо бүридхэгдэбэшье, бүтээл бүхэниинь өөрын онсо «амисхалтай», зүрхэ сэдьхэлэй али нэгэ хүбшэргэ дайран уяруулха шэдитэй байна бшуу.

«Сагаймнай амисхал» соо ороһон рассказуудые удхынь талаар табан бүлэг болгон хубаамаар. Нэгэдэхеэр (энэ бүлэгтэ илангаяа олон зохёол ороно), хүн тухай, тэрэнэй дотоодын, сэдьхэлэй байдал, түхэл маяг, зоной хоорондохи харилсаа харуулһан, инаг дуран тухай рассказууд бүлэг болон бүридэнэ. Хоёрдохёор, амитад, түрэл байгаали, эдээндэ хүнэй яажа хандадаг тухай зураглаһан бүтээлнүүд илгаран харагдана. Гурбадахяар, манай мэдээжэ зохёолшо Даши-Рабдан Батожабайн бишыхан гурбан рассказууд онсо өөрын һууритай гэжэ һанагдана. Дүрбэдэхеэр, дайнай шэрүүн хаһые зураглаһан хоер рассказууд баһал өөрын маяг түхэлтэйгөөр харагдана. Табадахяар, хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэл соо мартагдашагүй бүхэ сараа үлөөһэн бага наһан зохёолшодой ухаан бодол соо шэнээр болбосоруулагдан, онсо янза түхэлтэйгөөр зураглагдана.

Иигээд байхадаа, мүнөө үеые сэхэ зураглаһан, үнгэрһэн хаһа харуулһаншье рассказууд «Сагайнгаа амисхалда» нэрбэгдэн, үзэсхэлэн жабхалантa үетэймнай заабол зохилдоно гэбэл, алдуу гарахагүй. Тиигэжэ манай үеын хүнүүдэй образууд урдамнай жэрылдэн үнгэржэ (Д-Р. Батожабайн рассказууд лэ онсо һуури эзэлнэ), үнгөөр баян зураг харaһан мэдэрэл зосоо түрэнэ.

Дүтэрхыгөөршье һаань, иигэжэ хубаарилһанай, түрүүшын бүлэг рассказууд соо һанал хүсэлдөө үнэн сэхэ, һайхан сэдьхэлтэй, ёһотой совет хүнүүд тухай урин дулаахананаар, харин зөөри зөөшэдэ ootoһон донн... Осодоевой «Һүүлшын уулзалга» гэжэ рассказ) мэтэшүүл тухай үзэн ядама тодоор зураглагдана. Тиихэдээ Цырен Галанов («Алдагдаһан тайлбари»), Георгий Дашабылов («Шэнэ үдэр»), Дугар Дылгыров («Дуранай элшэ хүсэн»), Матвей Осодоев («Һүүлшын уулзалга»), Гунга Чимитов («Дулма хээтэй») гэгшэдэй гуурһан дороһоо гараһан рассказуудта үнэнхэ зүрхэнһөө этигэнэбди, геройнуудтайнь адли баярлана, гуниглана бди. Онсолходо, эдэ бүтээлнүүдые уншаад байхадаа, ажабайдалай үзэгдэл бүхэнһөө заабол һабагшатан гарадаг ямар нэгэ тобшолол, философско бодол ухаан соогоо тэгшэлэн гаргажа, энээндээ ехээр гайханагүйбди. Иигэжэл авторнууд һанаһан зорилгодоо хүрэнэ.

Үгтэһэн наһаяа хиидэ һалгажа ябаһанаа ойлгоһон Галсан Рабданов, хүнэй бодото түхэл маяг ойлгохын тулада тэсэбэри, онсо бэлиг хэрэгтэй гээд тобшолол гаргаһан корреспондент, инаг дурандаа үнэн сэхэ Сэсэна Бадмаева, зөөлэн, уян, тэсэмгэй сэдьхэлтэй Дулма хээтэй болон бусад манда тон дүтэ, тэдэнэй зан абари, түхэл маяг, шэнжэнь бидэнэртэ халташье нюуса бэшээр, элеэр харагдажа, тэдэнэрые һайн ойлгонобди; ажабайдалайнь үйлэ хэрэгтэй жэшэн, өөһэдыгөө сэгнэнэбди. Богонихон рассказ соо эдэ бүгэдые харуулха шадабаритай зохёолшод Буряадтамнай олон гэжэ һанахадаа, бидэнэр үнэн зүрхэнһөө баясанабди.

Шираб-Сэнгэ Бадлуевай Эрээн буха, Бальжинима Юндуновай Ингус, Балдан Ябжановай хэрмэшэ нохойнууд зүрхэ сэдьхэл соо ямар һайхан мэдэрэл түрүүлнэ гээшэб? Харин Цэдэн Галсановай «Гурбан шэгшэгтэй бэшэгүүд», Александр Жамбалдоржиевай «Бага наһанай шиирһээ», Владимир Намсараевай «Хүлһэеэ сэлмээхын хоорондо...» гэжэ рассказуудые уншахадаа, манай сэдьхэл уярна, хүлгэнэ бэшэ гү? Тиимэ даа! Авторнууд зураглажа саг... тухайгаа һайн мэдэнэ, тиимэһээ үнэншэмэ тодо образуудые гаргажа, бидэнэрые этигүүлнэ ха юм. Владимир Лубсановай «Мүнтүү үбгэнэй ангир» гэһэн рассказда эдэ бүгэдэ сэхэ хабаатай гээд баһал тэмдэглэмээр.

Дээрэ дурсагдаһан рассказуудай хэлэн ульгам, тордиһогүй хурса. Тиимэһээ тэдэниие уншаһан хүн бүхэн — залуу, наһажаалшье байг — булта, жаяг заршамай, һайхан ажамидаралай ялас гэмэ хэшээл абахаһаа гадна, түрэл хэлэнэйнгээ, онсолходо, литературна хэлэнэй булагһаа дүүрэн соонь ундалха жэшээтэй. Тиимэһээ түрэлхи хэлэнэй багшанар, түрэлхид имэ номуудые эдиршүүлдэ дурадхадаг, буряад номуудаа уншаха дадабари, һонирхол үдэр бүри оролдон хүмүүжүүлдэг һаань һайн һэн. Энэ хэрэгтэ рассказууд горитой нүлөө үзүүлмээр гэжэ дурдаа хамнайбди.

Иигээд байхадаа, рассказ гэжэ жанрта табигдаһан бүхы эрилтэнүүдтэ харюусаһан зохёолнууд бии гэжэ тобшолоё. Тиигээд үшөөшье олон һайн бүтээлнүүд уншагшадтаа хүрэхэ сагаа хүлеэн, зохёолшодой портфельнүүд соо хэбтэнэ гэжэ һанахада гунигтай...

Иигээд тус ном согсологшодой үшөө нэгэ горитой алдуу тухай тогтоё. Юуб гэхэдэ, даншье һаа хилбархан рассказууд согсолбори соо орожо, юрэнхы удха шанарыень балартуулна, доошолуулна ха юм. Шэлэгдэжэ байһан бүтээлнүүдтэ эрилтэ ехэтэйгээр хандаха хэрэгтэй байгаа.

Цыденжап Жимбиев, Цырен-Дондок Хамаев, Сергей Цырендоржиев, Балдан Санжин, Барадий Мунгонов, Цырендулма Дондогой болон бусад зохёолшодто ялас гэмэ рассказууд байһан лэ байгаа ёһотой. Теэд тэдэнь юундэ хажуу тээ үлэшоо хаб.

Онсолходо, Ким Вандановай, Баатар Романовай, Элбэг Манзаровай, Гарма-Доди Дамбаевай, Мунко-Жаргал Цыденовэй рассказууд зураглалай түхэлһөө холодоогүй. Имагтал энэ гэмэ тобшолол яб байса гаргашагүй бүтээлнүүд болоо. Гансал Элбэг Манзаровай «Богонихон рассказууд» (5 рассказайнь дүрбэниинь—онтохон?!) туд тудтаа һургаал хэлэһэн, басниин хэлбэритэй.

Теэд дээрэ дурсагдаһан зохёолнууд юундэ үндэр хэмжээндэ хүрөөгүй болоноб гэхэдэ, тус авторнууд сюжедэй аргануудые тон һулаар хэрэглэжэ, юрэл болоһон юумэн тухай хөөрэнэ, юун тухай панууулха, хэлэхэ байһандаа онсо сохилто хэнэгүй ха юм. Тиихэдэнь зохёолой удха балартажа, олон табан, томо, жэжэ детальнууд соогуур тобшололынь тээринэ, бусайдаа... дунда Гарма-Доди Дамбаевай ороһониинь гайхалтай ааб даа. Теэд аэропортдо эртэ ерэһэн Дугарай һанаһые, хаана һууһан, хэнтэй хөөрэлдэһыень уншаһаар, юун бологшо ааб гэжэ хүлеэжэ ядахадамнай, инаг Дулмань үхиbүүтэй, хүгшэеэдэй байшана, түрүүшынгээ үбгэнтэй хуулиин ёһоор хахасаагүй гээд мэдэгдэнэ. Энээгээр автор юу хэлэхэ гээб? Магад, инаг дуран угаа хүсэтэй, үхибүүтэйшье һаань, инагһаа хахасахагүй гээд Дугарые харуулхаяа һанаа гү? Манай һанахада, нэгэ бага гүйхэн замаар автор дабшаа ха...

Имэрхүү дутуу дунданууд тайшье һаа, «Сагаймнай амисхал» урдань табигдаһан зорилгоёо дүүргээ гэжэ һанагдана. Тиимэһээ рассказда табигдадаг анхаралаа багаханшье ...гүй, уншагшадтаа тэдэниие ходо дурадхадаг байбал һайн һэн гэжэ хэлэхэ байнабди. Энэ хадаа үе сагай хэмжээгээр табигдаһан эрилтэ мүн.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ОРОНОЙНГОО ГАЗАР ДАЙДЫН БАЯЛИГУУДЫЕ ТОДОРХОЙЛНО

ПРАГА. Оронойнгоо түүшын ба түүхэй эдэй баазые үргэдхэхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ үнгэрһэн жэл соо Чехословакиин геологууд горитойхон хубитаяа оруулаа гэжэ ТАСС-ай корреспондентэй хөөрэлдэхэ зуураа, ...хиин геологоуправлениин начальник Йозер Правда мэдүүлбэ.

Тэдэнэр Слани хото шадархи шулуу нүүрһэнэй хэбтэшэнүүдые элирүүлжэ, тэрэниие малтан абаха бүхы эрхэ хэсэл хангаа. Тиихэдэ 500 миллион тонно нөөсэтэй шулуу нүүрһэнэй хэбтэшэнүүдые Френштат шадар тодорхойлоо юм. Мүн республикын бусадшье хубинуудта шагта малтамалнуудые тэдэнэр олоһон байна.

Эдэ олдогшо хэбтэшэнүүд ерээдүйн табан жэлэй туршада шулуу нүүрһэ малтан абалтые хараалагдаһан хэмжээндэнь доошонь оруулангүй байха найдамтай нүхэсэл болохо юм. Энэ бүгэдэ ЧССР-эй арадай ажахын хүгжэлтэдэ гүнзэгы удха шанартай ...кань арсашагүй.

НУУРАЙ УҺАНАЙ ТУНГАЛАГ БАЙХЫН ТҮЛӨӨ

БУДАПЕШТ. Суута Балатон нуурай уһанай шанарай мудажа байһан ушарые мэргэжэлтэд нэгэнтэ бэшэ тэмдэглээ юм. Венгриин бүхы амаралтын курортнууд тэрэнэй эрхир номин эрьеэр түбхинэхэн. Тиимэһээ шухала хэмжээнүүдые дары абаха хэрэг гараа бшуу. Энэ табан жэлэй туршада Балатон шадарай промышленна предприяти, хүдөө ажахын кооперативуудта уһа сэбэрлэхэ энэ түхеэрэлгэнүүд тодорхойгдохоор хараалагдана. Тиихэдэ зарим предприятинуудай технологическа процессынь сүм хубилгагдажа, нуурта аюултай бодосуудые ялдапа гаргахаяа огто болихо байна. Балатон шадарай тала дайдые ногооруулха саашадаашье үргэлжэлүүлэгдэхэ. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада энэ суута нуур шадарай байгаалиие хамгаалха хэрэгтэ түсэбөөр хараалагдаһанһаа 20 процентээр ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдаа. Тиин ойрын табан жэлэй туршада нуурай уһа бузарлаха ябадалда эсэс табигдаха гээд мэргэжэлтэд һанана.

СССР-эй ТУҺАЛАМЖЫН АШААР

ХАНОЙ. Хүдөө ажахын машинануудые заһабарилха, ...ниие техническэ талаһаань хангаха нилээд томо предприяти Нгиабинь провинцида ашаглалгада үгтөөэ. ...ниие бодхоолгодо, оньһон түхеэрэлгэнүүдээр хангалгада СССР-эй мэргэжэлтэд горитой туһаламжа үзүүлээ юм. Тэрэ хадаа Вьетнамай урда хубидахи имэ түхэлэй түрүүшын предприяти болоно. Хүдөө ажахын техникэ заһабарилха ба хангаха предприятинууд саашадаашье СССР-эй туһаламжаар баригдажа үргэлжэлхэ байна.

ТАСС • АПН •

ХИЛЫН СААНАҺАА

ХҮГЖЭЛТЫМНАЙ ЭШЭ ҮНДЭҺЭН

БЕРЛИН. СССР болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад гүрэнүүдтэй эбдэршэгүй бата нэгэдэл ГДР-ые хурдан түргэнөөр хүгжөөлгэдэ, республикын гадаадын политическэ ажал ябуулгада шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ. КПСС-эй болон СЕПГ-гэй хоорондохи шалгагдамал дайшалхы харилсаа холбоон, Советскэ Союзай болон ГДР-эй хоорондохи нягта хани барисаан ниитын хүгжэлтын орёо нарин асуудалнуудые шиидхэхэ арга олгоно, ерээдүйн ехэ хараа түсэбүүдые нээнэ гэжэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Э. Хонеккер «Нойес Дойчланд» газетэдэ декабриин 31-дэ толилуулһан статья соогоо бэшэнэ.

Үнгэржэ байһан жэлдэ социалис хани нэгэдэлтэ оронуудта эб найрамдалай түлөө, уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэл үргэнөөр ябуулагдаһан байна гэжэ статья дотор хэлэгдэнэ. Варшавска Договорто ородог оронуудай партиина болон гүрэнэй ажал ябуулагшадай Москвада болоһон уулзалгын үедэ энэ ушар үшөө дахин баталагдаа һэн. Шахардуу байдалые политическэ аргаар һуларуулхаһаа гадна, сэрэгэй хёмороо зүришэлдөөнүүдые зайсуулха шухала гэжэ тэмдэглэгдээ. Энээнһээ Европодохи, мүн бүхы дэлхэй дээрэхи амгалан байдал дулдыдаха байна бшуу.

Буу зэбсэг бүтээн гаргалгые, хёмороо зүришэлдөөнүүдые үргэдхэхэ гэһэн хараа шэглэлдэ эсэргүүсэн, социалис оронууд бүгэдэ ниитын эб найрамдал бэхижүүлхэ, амгалан гуримаар зэргэ оршохо гол ёһонуудай үндэһэ һуури дээрэ гүрэнүүдэй хоорондо хүршэ ёһоной харилсаае хүгжөөхэ талаар эдэбхитэй ябуулгануудые хэнэ гэжэ статья соо тэмдэглэгдэнэ.

КПА-гай ЦК-гай ХАНДАЛГА

ВЕНЭ. Буу зэбсэгүүдые хуряахын, шахардуу байдал һуларуулхын түлөө, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үрдилдэн бүтээлгэдэ, дай жүрөөдэлгые һүжэрөөлгэдэ эсэргүү тэмсэлые эдэбхижүүлхэ гээшэ шэнэ жэлэй гол зорилго болоно гэжэ Австриин Коммунис партиин Центральна Комитедэй эндэ толилогдоһон Шэнэ жэлэй хандалга дотор хэлэгдэнэ.

Ямаршье бүлэглэлдэ хабаададаггүй ба бэеэ дааһан байдалтай Австриин аша туһатай зохилдуулагдажа, федеральна правительство шахардуу байдал һуларуулгые гүнзэгырүүлхын, дэлхэй дээрэхи түгшүүрилые номгоруулхын тула аргатай бүхы юумэеэ хэхэ ёһотой.

Фашизмые һэргээлгэдэ эсэргүү тэмсэлдэ коммунистнууд, социалистнууд, христианууд тодорхой амжалтануудые туйлаа гээд хандалга дотор саашадаа хэлэгдэнэ. Энэ тэмсэл үргэлжэлүүлэгдэхэ юм. Шэнэ түхэлэй фашис бүхы эмхинүүдые, эдэнэй номнолые правительство хориxо ёһотой.

1981 он ажалшан арадта шэнэ, шэнэ бэрхэшээл түбэгүүдые асарха байна. Тиигэжэ налог татабари дээшэлхэ, юумэнэй үнэ сэн хүндэрхэ юм гэжэ КПА-гай ЦК заана. Тиихэдэ баяшуулай бүри баяжахадань, ажалша арадай һуудал байдал бүри муудаха байна бшуу. Засагаархидай хүн зоной ажаһуудалые хүшэр хүндэ болгохо политикые хубилгаха, ехэ капиталай харата ябуулгануудта эсэргүүгээр тэмсэхэ шухала.

АЛДАРТА ОЙ

ГАВАНА. Социалис Куба революционно ехэ һайндэрөө—сүлөөлэлгын үдэрые тэмдэглэбэ. 22 жэлэй урда тээ —1959 оной январиин 1-дэ —Фидель Кастрын ударидалга доро эсэргүүсэн оодогшодой армиин сохилтоор американ империализмын ба дотоодын хархис хүсэнүүдэй табимал Батистын шуһата муухай засаг захиргаан унагаагдаа һэн. Иигэжэ Кубын баатар габьяата арад шэнэ байдал зохёон байгуулжа эхилһэн юм.

Революциин илалтын 22-дохи жэлэй ойе һайндэрлэлгэ онсо гайхамшаг оршон байдалда үнгэрбэ. Ушарынь юуб гэхэдэ, Кубын Коммунис партиин II съезд хүдэлмэреэ һаяхан Гаванада дүүргээ һэн. Тэрэ арадай засагай жэлнүүдтэ, тусхайлбал, үнгэрһэн табан жэлдэ оронойнгоо туйлаһан асари ехэ амжалтануудта үндэр сэгнэлтэ үгэһэн байгаа. Марксистско-ленинскэ суртал һургаалнуудта Кубын үнэн сэхэ байһые СССР болон социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудай, дэлхэйн революционно ба түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдтэн тэрэнэй нягта холбоо барисаатай байһые Кубын коммунистнуудай дээдэ хуралдаан үшөө дахин харуулба.

Съезд удаадахи табан жэлдэ Кубын экономическа ба социальна хүгжэлтын үргэн ехэ хараа түсэбүүдые, олониитын һуудал байдалые саашаданьһайжаруулха харгы замуудые тодорхойлһон байгаа.

Э. КОДЖЫН АМАРШАЛГА

АДДИС-АБЕБЭ. Африкын нэгэдэлэй эмхиин (ОАЕ) Генеральна секретарь Эдем Коджо түбиингөө оронууд болон арадуудта Шэнэ жэлэй амаршалга эльгээбэ. Тэрэ бэшэг соогоо үнгэрһэн жэлэй гол дүнгүүдтэ, Африкые саашадань хүгжөөхэ хараа түсэбүүдтэ тогтоһон байна.

Экономическа хүгжэлтын талаар ОАЕ-гэй гэшүүн-оронуудай гүрэнүүдэй ба правительствануудай толгойлогшонорой Лагосто үнгэргэгдэһэн онсо яаралтай ассамблей хадаа Африкын ерээдүйдэ нилээд удха шанартай үйлэ хэрэг болоһон байна гээд бэшэг соо хэлэгдэнэ. Энэ хуралдаан дээрэ баталагдан абтаһан ажал ябуулгануудай түсэб болон түгэсхэлэй акт 2000 он хүрэтэр энэ түбиие хүгжөөхэ стратегиие тодорхойлбо. Социальна, экономическа болон соёлой хүгжэлтын, гадаада дэлхэйһээ тэрэнэй дулдыданги байлгые усадхахын тула, нэгэдэл болон нягта жагсаалыень бэхижүүлхын тула Африка түбиин хүсэлэл оролдолгонуудаа, байгаалиин ба хүн зоной хүсэ шадалые нэгэдүүлхээр шиидэнхэй байһыень эдэ бүгэдэ элирхэйлэн харуулна.

Энэ түбиин хэдэ хэдэн районуудтахи байдалаар һанаагаа зобожо байһанаа ОАЕ-гэй Генеральна секретарь мэдүүлбэ. Чадта боложо байһан дайн байлдаан ехэ гасалан зоболон асарна, гарза хохидол ушаруулна. Баруун Сахарада байлдаанууд замханагүй. Дайн байлдаае зогсоохо уряанууд нэгэнтэ бэшэ хэгдээшье һаань, ЮАР-та Намибида Преториин расис захиргаан хүн зониие хайра гамгүйгөөр хашана харшална, тиигэжэ Африкын зүүн хушуундахи байдалые улам түгшүүрилтэй болгоно. Дүтын Зүүн зүгтэ, Палестинэдэ хёмороо зүришэлдөөтэй байһаар.

Гахэтэй хамта, удаадахи арбан жэлдэ Африкын оронууд урдань табигдаһан асуудалнуудые шиидхэжэ, социальна ба экономическа хүгжэлтын зорилгонуудые бэелүүлжэ шадаха аабза гээд Э. Коджо гүнзэгы сэдьхэлһээ найдажа байһанаа мэдүүлбэ. Манай илалтанууд, тусхайлбал, Зимбабвиие һэргээлгэ колониунуудые усадхаха политикын ехэ аша үрэ үгэжэ байһые үшөө дахин харуулаа. Хёмороо зүришэлдөөнүүдые усадхан зайсуулжа, Африка амжалтатайгаар урагшаа дабшаха юм гэжэ тэрэ хэлээ. Намиби болон ЮАР-ые сүлөөлэлгэ хадаа энэ замда туйлагдаха түбхын түрүүшын зорилго болохо ёһотой гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

ЯПОН. «Һуралсалай түлөө түлөөһые бага болгохо.» — имэ эрилтэ һүүлэн үедэ эрид шуүд табигдана. Ушар юуб гэхэдэ, оронэй дээдэ һургуулинуудта һуралсалай түлөө студентнүүд жэл ерэхэ бүри ехэ мүнгэ түлэдэг болоно бшуу. Тиимэһээ тэдэнэй бүрүүшээхэ, һуралсалай түлөөһые нэмэхые түлөө тэмсэхэнь эхилэлтэй бэшэ.

Мүнөө үедэ Японой дээдэ һургуулинуудта һуралсалай түлөө ... Имагтал һүүлэй арбан жэлэй турша ... һуралсалай түлөө 16 дахин дээшэлһэн байна бшуу. Юрэдөөл, дээдэ һургуули абаха хүн зоной ... байна гээд, алдуу болохогүй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүрүүшээлэй митинг дээрэ япон дентка үг хэлэжэ байна.

ТАСС-ай фотохроника.

Цэдэн ГАЛСАНОВ

АМИДАРАЛ ГЭЭШЭ АЖАЛ

(ҮЛХӨӨ ШҮЛЭГҮҮД)

ЮРТЭМСЫН ЖАМА ЁҺОН

Ажал гээшэмнай—амидарал, жаргал.
Амидарал гээшэмнай—бүтээл, ажал.
«Хэбтэһэн хүн хээли алдаха,
Хүдэлһэн хүн тээли залгаха...» —
Хэтэ заяанай сэсэн үгүүлэл
Хэн бултанда зориг түрүүлэн,
Наадан зугаагаар ажалыемнай
дэмжэнэ,
Наһыемнай үнэр, утаар хэмжэнэ.

ГАЗАРАЙ АЖАЛ

Газараа үмхэн нэгэш будэрөөгүй һаа,
Газарһаа торон хэзээш
алдалаагүй һаа,—
Газараар залан сэхээр алхалжа
шадахагүйш.
Газараа гараараал элдэхэ зэргэтэй,
Газараа хүлөөрөөл хэмжэхэ
хэрэгтэй,—
Газарай ажалда, тиимээгүй бол,
һурахагүйш.

ВЕТЕРАНАЙ ЗАХИДАЛ

Хүйтэншье байг, халууншье болог,—
Хүрзэ бариад лэ газартаал алхала,
Хүнэг бариад лэ уһанһаал удха:
Хүдөөгэй хүдэлмэри—шинии болог!
Гандажаш байг, мүндэршье сохиг,—
Газараа, тарягаал бүмбэйлэ,
Талаяа ургасаар шэмэглэ:
Таряашанай ажал—шинии болог!

АЖАЛАЙ ЗАЛИ АБАЛГАН СОО...

Үүрэй сайхые харгыдаа угтахада
һайхан.
Үеын гансые залуудаа ушархада
һайхан.
Ажалай зали мүрэнэй эрьедэ
һэрюухэн.
Амарагай ольһон һүниин бүгшэмдэ
һэрюухэн.
Хүлэймнай үльмыгөөр үнгын сэсэгүүд
ёохорлоод,
Хүгжэм дээхэнүүр зүгынүүд балаяа
суглуулна.
Ажалаймнай үзүүрээр алдар соло
толороод,
Аша гушанарнай аша туһаяа
харуулна.

ЭГЭЭЛ ДЭЭДЫН ЖАРГАЛАН

Байгаалидаа хамагаа бэлэглэе!
Байгаалиһаа—гамтайгаар эдэлэе!
Алтан байгаалимнай анхан энхэрэл,
Ажалша ээшэймнай һайхан сэдьхэл—
Эдэ хоёрой буйлалдаһан сагта
Эгээл дээдын энхэ жаргалан—
бата!

ХУША МОДОНОЙ ҮНДЭҺЭН

Хабсагайн шулууе сүмэлжэ,
Хуша модон үндэһөөрөө гайхуулна.
Борбоосгойнь болбосорхые юрөөжэ,
Бороо,
наран,
агаар
гурбан адуулна.
Наранай туяае нэбтэ шэнгээжэ,
Намарай заяае эртэ шэлжээжэ,
Хүхэ-ногоон борбоосгойнууд болсойно:
Хүхэ-тобшо һамарһандань тобхойно.
Хажуутаарнь —
хуша хурьгэд хэнзэлиэд,
Хаана наанань
хашалдан үндэлзэнэд.

АМИН ГОЛООРОО МАНА

Газарта
тоонтомнай булаатай
Газарта
Бүмбэмнай нюугаатай...
Газар—
манай үрэ, умай, дэрэ,
манай үлгы, мансы, түрэ,
манай тэжээл, амидарал,
манай ёохор, инаг дурлал.
Газар—
үдэхэдэмнай дэбисхэр,
үхэхэдэмнай хүнжэл, гэр,
үдэр бүриимнай ажал,
үндэр наһанаймнай амисхал.
Газарта
тоонтомнай булаатай,
Газарта
Бүмбэмнай нюугаатай.
Газараа
амин голоороо мана!
Газараа
бүхы наһаараа һана!

Бүри һая үдэшын боро хараанаар ажалһаа ерээд, бага зэргэ амарха һанаатай стол дээрэ хэбтэһэн шэнэ газетэ, журналнуудые суглуулжа байтарни, гэрэймнай хонхо гэнтэ жэнгиршэбэ. Үүдэеэ нээн гэһэмни, урдам бага наһанһаа нэгэ һургуулида һуража, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу Эхэ дайнай хүндэ жэлнүүдтэ сэрэгэй албанда хамта ябаһан Буда нүхэрни зогсожо байба. Олон жэл уулзаагүй бидэ хоёрой хүхилдэһэн, баярлаһанда хизаар байгаагүй. Тиин заншалта ёһоор элдэб һониноо андалдаһанайнгаа һүүлээр, сэрэгэй албанда, шэрүүн хатуу дайнда хамта ябаһан нүхэдөө һанажа, дурдажа орободи. Хэды олон һайн, һайхан үеымнай нүхэд гэртээ бусажа ерээгүй гээшэб, ехэл гашуудалтай байгдаа даа. Тэдэнэйнгээ нэрые дурдажа, ажабайдалыень һанажа, уярхын ехээр уярбабди. Тиигэжэ һуутараа, Будамни:

— Һанана гүш мантай нэгэ отделенидэ ябаһан Гармые? Хүндэ няалдасагүй, ехэл һонин хүбүүн бэлэй.

— Юундэ мартаха хүнбиб. Һайн һананаб, — гээд намдуу аалияр харюусабаб.

—Юрэдөө, дуулыш даа. Һаяхана командировкодо ошоод ябатараа, тэрэнтэйгээ уулзашооб. Һалан, һандангүй гэртээ абаашаа.

— Зай, хэр байнаб?

— Бидэ хоёр шэнги бэшэл даа.

— Юу хэлэнэбши, хайшаа байнаб?

...Гарма зургаан таһалгатай томо гэртэй. Таһалга бүхэнэйнь ханада — үргэн томо хибэсүүд, шала дээгүүрнь—элдэб үнгэтэй хибэс, паласууд дэлгээтэй, зал соохи үндэр ута шкафууд соонь хэдэн зуугаад элдэбын номууд суурҕалагданхай, үнэтэй, сэнтэй амһартад, алта мүнгэн халбага, хутага ялархай үзэгдэнэ. Гэрэй хажуудахи гараж соонь хоер хүнгэн автомашина, хоёр мотоцикл, хашаа хорёо соонь хэдэн үхэр мал, хони хурьгад маарал‌дана.

ЗӨӨРИИН БАРЛАГ

—Нээрээшье, һанаа зобохоор юм байна, — гэбэб.— Манайда арад зоной байдал бүри һайн, баян дэлгэр болоһой гэжэ оролдолго хэгдэнэ бэшэ аал?

— Зүб даа. Манай социалис обществын экономическа гол хуули гээшэ манай парти, правительствын үдэр бүриин анхарал, оролдолго доро байна гэжэ мэдэнэбди. Теэд юумэ бүхэн хэмтэй, хэмжүүртэй байха ёһотой хаям даа. Хүн бүхэн өөрынгөө үнэн сэхэ ажал хүдэлмэреэр зөөри байгуулха зэргэтэй. Тиигээдшье зөөри гээшэмнай өөрын үүргэтэй, хубитай. Юуб гэхэдэ, хүн тэрэнэй барлаг болохо бэшэ, харин хүсэд эдлэжэ жаргажа һууха ёһотой бшуу.

— Зүйтэйл юумэ хэлэнэш. Энэ талаар Гармын суглуулһан зөөри хайшаа гээшэб? -- гэжэ асуубаб.

— Суглуулһан гү, али юун гэхэ юм даа, хэлэхэшье үгэеэ ойлгоногүйб. Ехээр бү яаралши, захаһаань хөөрэжэ үгэһүүб, — гэбэ.

...Гарматаяа гэртэнь орожо, гуталнуудаа тайлаад, шаахайнуудые үмдэжэ залдань орободи.

— Хүнэй гэшхэхэ, һуухашье түбэгтэй хаш, — гэжэ нүхэрни үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. — Адаглахадамни, мүртэй зугаашье болоногүй хэбэртэй. Тэрэмни гансал мининнгээ мүнгөөр, зөөреэр һонирхоно хэбэртэй.

— Сэрэгэй албанһаа бусажа ерээд, олон жэлэй туршада һураабгэнэш. Тиигээд тэрэнһээ юу олобош гэжэ намһаа асууна.

— Эрдэм бэлиг, арад зондоо, гүрэн түрэдөө туһа ехээр хүргэхэ арга олооб гээд һанагшаб.

— Гүрэн түрэдөө, арад зондоо! Өөртөө юушье олоогүй хүн байнаш даа. Автомашинашье, дачашье, ехэ мүнгэ зөөришье шамдамни үгы юм байна даа... гэхэ зуураа, үнөөхил алта мүнгэ, эд зөөри тухайгаа һайрхажа эхилбэ.

— Би шам шэнги һургуулида һуража, эрдэм бэлиг шудалжа зобоогүйб. Сэрэгһээ ерэмсээрээ, хүндэ бэшэ, салин хүлһөөр бараг, илангаяа һарбайһан тээһээ хэрэгтэй юумэеэ абаха хүдэлмэри бэдэрээб. Һанаһан, зорилоомни хүсэлдөө: харана гүш, ямар ехэ зөөритэй болоод, жаргажа һууна гээшэбиб, — гэбэ.

— Өөрынхеэрээ жаргаа юм бэзэш. Бишье муу байна бэшэб даа, намда юун хэрэгтэйб—хуу бии. Ганса зөөреэр жаргаха гээшэ хайшаа юм, — гэхэдэмни:

— Гансал зөөреэр. Энэнэй түлөө би амар унтаа, хэбтээгүйб, болохогүйшье юумэ хээб, — гээд тэрэмни гүнжэ бодоод, зал соогуураа хойшо урагшаа түргэ түргөөр гэшхэлжэ орошобо.

Эгээл энэ үедэ хоёр залуухан хүбүүд орожо, манай хөөрэлдөөе ойр зуура таһалдуулба хаш. Тэдэ хоёрой богоһо алхан орохотойнь адли, кухни соогоо эдеэ хэжэ байһан Гармын һамган:

— Саашаа бү ошогты, үтэр түргэн гуталаа тайлагты. Валериндээ һуунгүй, юундэ ерэбэ гээшэбтэ?—гэжэ байгаад һүхирбэ.

— Манай хүбүүн Володя нүхэртэеэ ерэз. Һургуулиһаа Валеридэ орожо наададаг,— гэжэ Гарма намда ойлгуулба.

Үнөөхи хоёрнай яажашье ядаад, юушьеб даа оторутар шэбэнэлдээд, яаралтай түргөөр гаража ябашабад.

Тэдэнэй ошоһоной һүүлээр эдеэ хоол барижа байжа хөөрэлдэбэшье, бэе бэеэ сйлгол-собогүйбди. Оройшог болоһон хойно Володя ерэжэ, хоюулан нэгэ таһалга соо унтахаа түхеэрбэбди. Хэбтэһээр танилсажа, хөөрэлдэнэбди. Дайнай хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ эсэгэтэйнь сэрэгэй албанда хамта ябаһыемни мэдэхэдээ, тэрэмни һанажа олдожо ябаһанаа дууһан намда гаргаба.

— Абамнай тиимэшье муу хүн бэшэ даа. Абал хадаа аба. Гансал дан хомхой, харуу, һанахал юумэнь зөөри, мүнгэн болошоо. Энээнэй түлөө үдэр һүнигүй ябадаг, кино, концертдэ ошодоггүй, хэрэгтэ хэрэггүй юумэ суглуулдаг, шэрэдэг, маанадтаашье амар заяа үзүүлдэггүй, — гээд хүбүүн гомдонгёор шэбэнэнэ.

— Эжымнай ажал хэдэггүй гэр соохиёо аршажа ябадаг. Урдань эдэ юумэнүүдэй үгы байхада, үхибүүдые суглуулаад, гэртээ наададаг байгааб. Мүнөө тиигэхэеэ болинхойб. Шорой, тооһо шэрэнэш гэжэ манай таһалгаһаа ондоо тээшэ табидаггүй. Манайда хүнүүдшье, түрэл гаралнайшье ябахаяа болишоо.

— Ном һудар хэр уншанаш гэнэ гүт? Заа-зуухан даа. Абамнай бүхы номуудаа суурҕалаад байдаг гуримтан. Өөрөөшье уншадаггүй, хүндэшье үгэдэггүй. Автомашина, мотоциклнуудаараа ябадаггүйбди. Тэдэниие абамнай дам саашань, үнэтэйгөөр худалдахаяа абаа хаш. Өөрынгөө хэрэгые гүрэнэй машинаар бүтээдэг юм, — гэжэ хэлээд, анирггүй нилээд хэбтэһэнэй һүүлээр унташоо һэн.

...Будын хөөрэхые шагнажа һуухадаа, «Хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ сэрэгэй албанда ябахадаа, «амиды үлөөд, үлдэн даарангүй, садатараа, хилээмэ эдихэ саг үзөө һаа, ямар ехэ зол жаргал һэм» гэлсэгшэ бэлэйбди. Гармамнай тэрэнээ ямар түргэн мартаа гээшэб. Өөртөөшье, гэр бүлэдөөшье, хүндэшье туһа хэдэггүй энэ ехэ зөөри юундэ суглуулжа, барлагынь болошоод зобожо ябанаб даа. Үгы даа «зөөри ехэтэй һаань, золтой гэжэ бү һана, халзан толгойтой һаань, сэсэн гэжэ бү бодо» гэжэ арад зон дэмы хэлсэдэггүй байна гэжэ үшөө дахин лаблаа һэм.

Ц. СУБАНОВ.

СОЁЛОЙ ҺОНИН

Буряадаймнай оперо болон баледэй академическа театрта бэлигтэй дуушад уригдажа, хотын ажалшадые баясуулхань. Ш. Гуногой «Фауст» гэжэ оперодо Мефистофелиин партиие Башкириин АССР-эй ниислэл Уфа хотын оперно театрай дуушан Николай Шит гүйсэдхэхэ юм. Мэргэжэл түгэс һайхан хоолойтой энэ дуушан Узбекистанда болоһон уран бэлигтэнэй конкурсдо илажа гараһан габьяатай.

Үшөө нэгэ дуушан—Новосибирскын оперо болон баледэй академическа театрай артистка Елена Дробот Вердиин «Риголетто» гэжэ оперодо Джильдын партиие гүйсэдхэхэ.

* * *

«Эльгээмэлнүүд ярана» — гэһэн гаршаггай уран һайханай шэнэ фильм оронойнай экрануудаар харуулагдажа эхилбэ. Казах уран зохёолшо Анвар Алимжановай романаар найруулагдаһан энэ фильмдэ Шота Доба хаанай ролиие СССР-эй арадай артист Лхасаран Линховоин гүйсэдхөө юм. Тус роль суута артистымнай кинодо хэһэн һүүлшын ехэ хүдэлмэри мүн. Гадна манай республикын этнографическа музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Раиса Бадмаева «Казахфильм» студиин уралан Алма-Ата ошожо, фильм буулгаха үедэ зүбшэл, заабари үгэһэн байна.

* * *

Новосибирскын «Наука» хэблэлээр К. Д. Басаевагай бэшэһэн «Буряадуудай гэр ба хурим түрэ» гэжэ монографи барлагдан гараба.

ХЭБЛЭЛЭЙ ХҮГЖЭЛТЫЕ ГЭРШЭЛЭЭ

В. А. Обручевой нэрэмжэтэ хизаар ороноо шэнжэлгын музейдэ «Троицкосавскын (мүнөөнэй Хяагта) хэблэлэй түүхэһээ» гэһэн выставкэ нээгдэбэ. Тус выставкэ «Ленинское знамя» гэһэн районно газетын байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаа.

Нэн түрүүн музейн директор Ф. И. Житихин үгэ хэлэжэ, сугларагшадые амаршална. Удаань Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадалсагшад, районно типографида ба редакцида үнинэй хүдэлжэ эхилһэн П. С. Андронов, К. Е. Дынник гэгшэд дурсалгануудаа хөөрэбэ.

Ойн баярай выставкэ хэдэн хэһэгһээ бүридэнхэй. «Революциин урда тээхи газетэ», «Революциин ба граждан дайнай үедэ», «Районно газетын бии бололго», «Дайнай ба дайнай һүүлэй жэлнүүдтэхи газетэ», «Ленинское знамя» газетын бии бололго», «Ленинское знамя» газетын мүнөөдэрэй намтар», «Хяагтын типографиин хүдэлмэри» гэһэн хэһэгүүдтэ нютагай редакциин үүргэ, үүсхэл, типографиин хүдэлмэрилэгшэдэй оролдолгото ажал тухай олон юумэ мэдэжэ абамаар.

Илангаяа һонирхол татаһан үзэгдэл гэхэдэ, Забайкалида анха түрүүшынхеэ хэблэгдэн гаргагдаһан «Кяхтинский листок» гэһэн газетэ болоно. Гаршагайнь доро «1862 оной августын 16» гэжэ барлагданхай. Троицкосавскын ревкомой «Призыв», «Известия», мүн лэ «Соха и молот» гэһэн газетэнүүдтэ (1917—1920 онуудта хэблэгдэдэг байгаа) толилогдоһон материалнууд түүхын хүгжэлтые гэршэлнэ. 1931 оной апрелиин 17-ой номерой «Ударник» газетын (мүнөөнэй «Ленинское знамя») шарлаһан хуудаһануудые иранабди. Тус газетые байгуулһан Н. А. Искрын, 30-аад онуудта типографида хүдэлһэн П. С. Андроновой, А. И. Забельскиин, литсотрудник А. А. Московскиин, түрүүшын хүдэлмэришэн бэшэгшэ С. Г. Нечаевай дүрэ зурагууд жэрылгэгдэн табигданхай.

Газетын редакциин мүнөөдэрэй ажабайдалтай танилсаха дуратайшуул экспонадуудые хужарлан харана. Түрүү хүдэлмэрилэгшэдтэ үгтэһэн шангууд, арбадахи табан жэлэйнгээ түсэб, уялгануудые болзорһоо урид дүүргэһэн типографиин түлөөлэгшэд Э. Ринчинова, Л. Кирьянова гэгшэдэй дүрэ зурагууд эндэ бии.

Музейдэ уряалаар ерэһэн хүндэтэ айлшад, районно газетын хүтэлбэрилэгшэд музейн залуу хүдэлмэрилэгшэд А. Цыбиктаров, И. Протопопова, А. Игумнова гэгшэдтэ сэдьхэлэй халуун баяр хүргэбэ.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.

Сагдуулхан, сагдуулхан,
Саһан гү, али хүбэн гү
Хэдэрһэн дабхасаш?
Хэлыш даа, сагдуулхан...
Январиин жабархан
Янгинаад абабал.
Дабхасаш дулаан гү?
Дараагши, сагдуулхан!

П. ЯХНОВЕЦКИИН фотоэтюд.

Хундагануудай хангинаан

Шэнэ жэлэй үеэр шэнэ бүлэнүүдэй мүндэлхэдэ хэды һайхам! Хуби заяагаа холбожо, ажабайдалаа, һанал бодолоо нэгэдхэһэн хоёр суг хуушан жэлээ бусадтай үдэшэлсэжэ, хоюуланайнгаа жаргалай түрүүшын жэлые, түрүүшынгээ хабарые угтахань гээшэ.

Мүнөө үедэ комсомол-залуушуулай түрэ хуримууд заншалта болонхой. Илангаяа Байгал-Амарай түмэр замай залуу барилгашад түрэ хуримуудые һонирхолтойгоор, эдэбхи үүсхэлтэйгээр үнгэргэдэг. Дээдэ-Заимка гэһэн посёлогто оньһожоруулагдамал 135-дахи нүүдэл колонныи хүдэлмэришэд һаяхан нэгэн хүн шэнгеэр сугларжа, Сергей, Римма нүхэдэйнгөө баяр баясхаланиие хубаалдажа, шэнээр мүндэлһэн бүлые халуунаар амаршалба, бэлэг сэлэгүүдээ асарба. Сергей Шагилов — тус колонныи түрүү жолоошодой нэгэн. Харин Риммань наймаалагшын курсада һуража байнхай.

Иигэжэ эбтэй эстэй коллективэйхид нэгэ мүһэн шэнэ жэлээ угтажа, түрэ хурим наяргаба бшуу.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

Халаахай ҮНШЭН БАСАГАХАД ҮГЫ ҺЭМНАЙ

Сэнхир хүхэ огторгойн үнгэтэй, аяар холын Захаамин нютагһаа тэмдэгтэй, үшөө агаараар хиидэн ерэһэн бэшэг гартаа барижа, һонин һорьмой дуулаха, һонирхон уншаха болоһондоо урмашан, түргэлэн, мэгдэн тэрэнээ задалжа, хобхолжо оробоб.

«Халаахай! Аяар холын холо Захааминһаа амар мэндэеэ хүргэгшэ Михайловкын совхозой хонишон Буда Доржиевби», — гээд... саашань ушараа дэлгэрэнгыгээр бэшэһэн байбал даа.

Бэшэгээр хандаһан нүхэрэймнай бодото байдал иимэ. Эгээ мүнөө Буда Доржиев хонин һүрэгөө даханхай, ниитын малай тоо толгой олошоруулхын, түрэл ажахынгаа үйлэдбэриие арьбадхалсахын тула үдэр һүнигүй, үбэл зунгүй, нара, һалхи илгаагүй ябанал ха даа, хөөрхы. Тиихэдэ зургаадахи, дүрбэдэхи классуудта һурадаг хоёр хөөрхэн басагадынь Михайловкын интернадта байжа, һургуулида һурана. Гол аминиинь болохо эрхэ тангил басагадайнгаа түлөө юушье хэжэрхихээр бэлэн байдаг хаш. Басагадни заабол дээдэ һургуули дүүргэжэ, нэгэниинь врач, нүгөөдэнь багша мэргэжэлтэй боложе ерээд, нютаг нуга дээрээ түбхинэжэ, налайжа, эхэ, эсэгээ баярлуулжа һуугаарайгты гэжэ толгойень эльбэн, сүлөө сагтаа уяран, захин һуудагшье байжа болоо.

Иигэжэл тэрэнэй бэшэгһээ һабагша татамаар.

Зүгөөр... Холын отарада үбэлжэдэг Б. Д. Доржиевай Михайловкын интернадта байдаг арбан наһатаи Октябрина басаганиинь сентябрь һарын эхеэр үбдөөд, эндэхи медпунктда (даагшань Т. А. Зверева) хандаһан байна. Тиихэдэнь Тамара Алексеевна: «Гэртэхиншни эндэ байдаггүй. Тиимэһээ би шамайе аргалха эрхэгүйб», — гээд, 5 километрэй газарта оршодог Бургалтай тосхоной медпункт эльгээбэ. Иигээд энэ үнгэрөөгүй, харин хоёрдохёо, гурбадахяа дабтагдаа. **«Басагамнай баһал үйлаһаар, хүйтэн автобусто нэшүүлэн, Бургалтай тосхон наяруулжа ерэхэ баатай болоо»** гэжэ малшан эсэгын бэшэхэдэ, хаанашье һаань, ямаршье сагта, зэмэтэншье байгаа гээшэ һаань, үбшэлһэн хүндэ түргэн туһаламжа үзүүлхэ, аргалха уялгатай эмшэн, тэрэ мүртөө эхэнэр хүн аад, үхибүүе үбэлэй хүйтэндэ иишэ тиишэнь ябуулжа байһан Т. Зверевагай аяг аашые шоо үзэхөөр байна.

Үнгэржэ ерэхэдээ, ород арадай онтохонууд соо али олон дурдагдадаг ой зан муутай хойто эхэнүүд эжэлүүдгүй һанаанда ороодхихо юм. Тэдэнэр лэ шэрүүн зангаа хүдэлгэжэ, шэмэрүүн хүйтэн үбэлэй үедэ үншэн хэнзэ үхибүүдээ гэшүүһэ түүхыень гүн тайга, ой руу эльгээжэрхидэг һэн шуу. Тэдэнһээ энэ Зверева юугээрээ үлүүб?!

Т. А. Зверева Михайловкын медпунктда һая ерэһэн, ушар байдалаа мэдэхэгүй залуу мэргэжэлтэ бэшэ бшуу. Тэрэ эндэ олон жэлэй туршада хүдэлнэ, дүй дүршэлөөрөөшье хүнһөө дутахаар бэшэ юм. Һаяхан ажахын парткомой суглаан дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлэхэдээ, малшадай ажабайдал, ариг сэбэр тухай һайсал тогтоһон байна. Тэрэнйшье тэрэ гэлэй. Теэд анхарха ёһотой малшадайнь үхибүүд хайшаа орохо болоноб?

«Хүршэ Бургалтайдань Е. Е. Янькова хүдэлдэг. Эндэ ерэһэн басагыемнай тэрэ халуун энхэрэлээр хүлеэн абажа, медицинскэ туһаламжа дары үзүүлжэ, элүүр һайн болгоо», — гэжэ Б. Доржиев бэшэгэйнгээ түгэсхэлдэ тэмдэглэнэ.

Иимэ удхатай бэшэг абажа, элдэб бодолдо абтаад байхадаа. Захааминай районно больницын ахамад врач Б. Н. Намдаковто хандаха дуран хүрөөд байна. Хэрбээ хоорондоо 5 километрэй зайтай Михайловка Бургалтай хоёрой үбшэнтэнэй яахын аргагүй танюуһатайшье юм һаань, эрхэтэн эхэнэрэи, эхын, медицинын албатанай юрын һэшхэл яагаа юм гэжэ һанагдана. Үхибүүднай—ерээдүймнай, элүүр, энхээр, хүхюун солбоноор, сог залитайгаар өөдөө болог лэ!

...Манай совет орондо үргэмжэгүй, үншэн хэнзэ үхибүүд, басагахад үгы гэжэ албан хойрог зантай Зверева мэтын хүнүүд энээнһээ хойшо эсэслэн ойлгохоор бодоодүй гээшэ гү?

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Табан жэлнай амжалтата замаа захалба» —түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXVI съездые угтуулан» — тобшо мэдээсэл, корреспонденци, фото-мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта». «Иигээд амжалта ерэдэг юм» — В. Алешинагай зураглал. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Областной партийна конференциин делегат». «Ажалаараа зоной этигэл найдабарида хүртэһэн хүн» — С. Убеевэй статья. «Анхарагты: түрүү дүй дүршэл». «Аша үрэ ехэтэй хэрэг» —В. Николаевай статья. «Фермэнүүдэй үбэлэй хэрэгүүд» — ТАСС-ай шэнжэлэл.

Гурбадахи хуудаһанда. «Партиин хараа түсэб — бүгэдэ арадай хэрэг». «Ажабайдалда бэлдэхэ, ажалда дүршүүлхэ» — П. Бардахановай статья. «Политическэ асуудалаар хөөрэлдөөн». «Зүүн Урда Ази ба Пекинэй харата ябуулганууд» гэһэн А. Тыхешкинэй статья. «Бүмбэрсэг дэлхэйн һонин» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Заншалта «Субботын галханай» материалнууд. Сонохолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.00 — «Будильник». 10.30 — «Советскэ Союзда алба хэнэб!» 11.30 — «Элүүр энхэ байлга» — почтын программа. 12.15— «Үглөөнэй почто» — хүгжэмтэ программа. 12.45 — «Спортлотогой» шэнэ жэлэй 1-дэхи тираж. 13.00 — «Хүдөөгэй час». **«1981 — 1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай проектые зүбшэн хэлсэнэбди.** 14.00 — «Хүгжэмтэ киоск». 14.30 — Хоккейгээр эдиршүүлэй дунда дэлхэйн чемпионат. Түгэсхэл. ФРГ-һээ дамжуулга. 16.15 — «Бидэнэр Руставиһаабди»—телевизионно баримтата фильм. 16.50 — «Хитрый ёжик» — Гүрэнэй Түбэй куклын театрай фильм-зүжэг. 18.00 — «Киногоор аяншалагшадай клуб». 19.00 — «Вершки и корешки», «Рассказ о зайчиках», «Крот и зонтик» — мультфильмнүүдэй программа. 19.35 — «Түсэбтэ шэнэ табан жэлэй богоһо дээрэ». Политическэ шэнжэлэгшэ В. П. Бекетовэй хөөрөөн. 20.05 — Түбэй телевидени ба Бүхэсоюзна радиогой ород арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт. 20.25 — «Адам женится на Еве» — телевизионно уран һайханай фильм (1-дэхи сери). 21.30 — «Время». 22.05 — «Адам женится на Еве» — телевизионно уран һайханай фильм (2-дохи сери). 23.10 — Баледэй артистнуудай концерт. 23.50 — Шэнэ һонин.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр сэлмэлгэтэй, бүрхэлгэтэй байха, зарим нютагуудта бага-сага саһан орохо. Һулаханаар һалхилха. Һүниндөө 27—32, зарим районуудта 34—39, тиихэдэ Баунтын райондо 40—45 градус хүйтэн хонохо. Үдэртөө 18—23, зарим нютагуудта 30 градус хүрэтэр хүйтэрхөөр хүлеэгдэнэ.

Республикымнай ниислэл Улаан-Үдэдэ багаханаар саһан орохо, һулаханаар һалхилха. Үдэртөө 18—20 градус хүйтэн байхаар багсаагдана.

Редакторай орлогшо И. Р-Д. ОЧИРОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21 информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-02301 Заказ № 2. Индекс 5901.